

Igor Boțan

PREVEDERILE
ACORDULUI DE ASOCIERE
REPUBLICA MOLDOVA -
UNIUNEA EUROPEANĂ
GHID

Prevederile Acordului de Asociere
Republica Moldova - Uniunea Europeană.
GHID

Igor Boțan

PREVEDERILE
ACORDULUI DE ASOCIERE
REPUBLICA MOLDOVA -
UNIUNEA EUROPEANĂ
GHID

Editura Arc
Chișinău, 2014

Această publicație a fost realizată în cadrul proiectului „*Relațiile UE – Moldova: monitorizarea progresului în cadrul Parteneriatului Estic*”, implementat de Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT cu suportul financiar al Fundației Soros Moldova.

Asociația pentru Democrație Participativă (ADEPT)
str. Alecsandri 97, Chișinău MD-2012, Republica Moldova
tel. +373 22213494
fax + 373 22212992
e-mail: adept@e-democracy.md
www.e-democracy.md

Chișinău, iulie 2014

© Toate drepturile sînt rezervate Asociației pentru Democrație Participativă (ADEPT). Opiniile exprimate aparțin autorului și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Soros Moldova sau al partenerilor acesteia. Atît publicația, cît și fragmente din ea nu pot fi reproduse fără permisiunea Asociației pentru Democrație Participativă.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Boțan, Igor

Prevederile Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană: Ghid / Igor Boțan; Asoc. pentru Democrație Participativă (ADEPT). – Chișinău: Arc, 2014 (Tipogr. „Bons Offices”). – 96 p.

Apare cu sprijinul financiar al Fundației Soros Moldova. – 4000 ex.

ISBN 978-9975-61-815-1

327(478):061.1EU

B 72

CUPRINS

Cuvînt-înainte	7
I. INTRODUCERE.....	11
1. Ce sînt acordurile de asociere	
încheiate de Uniunea Europeană?.....	11
Trei tipuri de acorduri de asociere.....	11
Nivele ale integrării economice.....	15
2. Evoluția Republicii Moldova	
spre încheierea Acordului de Asociere cu UE	18
Acordul de Parteneriat și Cooperare	18
Planul de Acțiuni UE-Moldova (PAUEM).....	20
Acordul de Asociere dintre UE și Republica Moldova	22
II. ASOCIEREA POLITICĂ.....	26
Scopurile fundamentale ale asocierii politice	26
Instituționalizarea monitorizării și adoptării deciziilor	33
III. INTEGRAREA ECONOMICĂ.....	36
Administrația publică	36
Societățile comerciale, evidența contabilă, guvernarea corporativă.....	37
Politica socială, ocuparea forței de muncă.....	38
Protecția consumatorului	39
Statistica	40
Politica bugetară, inspecția financiară, auditul extern	41
Impozitarea	41
Serviciile financiare	42
Industria și întreprinderile	43
Agricultura și dezvoltarea rurală.....	43
Domeniul energetic	44
Transportul	45
Protecția mediului înconjurător.....	47
Politici climatice.....	48
Societatea informațională	48
Turismul	49

Dezvoltarea regională și transfrontalieră	50
Sănătatea publică	51
Protecția civilă	52
Educație, instruire, politici de tineret	52
Cercetare și dezvoltare tehnologică	53
Cultură și mass-media	54
Societatea civilă	54
Protecția și drepturile copilului	55
Participarea Republicii Moldova în agențiile și programele UE	56
IV. ZONA DE LIBER SCHIMB APROFUNDAT ȘI CUPRINZĂTOR	57
Accesul liber pe piață al mărfurilor	58
Măsurile de protecție a comerțului	59
Barierele tehnice, standardizare, metrologie	60
Măsurile sanitare și fitosanitare	60
Regimul vamal și facilitarea comerțului	61
Prestarea serviciilor și comerțul electronic	63
Circulația de capital, plățile curente	63
Achizițiile publice	64
Proprietatea intelectuală	65
Concurența	66
Comerțul cu energia	67
Transparența	68
Comerțul și dezvoltarea durabilă	69
Soluționarea litigiilor	70
Armonizarea legislației	71
Asistența financiară	72
V. ALTERNATIVA – UNIUNEA ECONOMICĂ EURASIATICĂ	74
Principiile fundamentale ale Uniunii Economice Eurasiatice	74
Crearea Uniunii Economice Eurasiatice	75
Reacția Rusiei față de asocierea Republicii Moldova și Ucrainei la UE	78
VI. MITURILE ȘI REALITATEA. CONCLUZII	83

Prezentul ghid a fost alcătuit în calitate de suport pentru înțelegerea prevederilor și eventualelor consecințe ale asocierii Republicii Moldova cu Uniunea Europeană. Ghidul încearcă să răspundă și la un șir de întrebări referitoare la problemele generate de contextul intern și regional, probleme care au însoțit și vor continua să influențeze procesul de asociere. În acest sens, cea mai presantă întrebare este dacă a fost justificată semnarea Acordului de Asociere, în condițiile în care principalele forțe politice din țară împărtășesc opinii opuse pe marginea acestui subiect, ducând astfel la aprofundarea divizării societății. Actualmente, criteriul divizării societății este cel integraționist, segmente sociale aproximativ egale pledînd pentru integrarea europeană sau pentru cea eurasiatică. Controversele publice ce țin de necesitatea desfășurării unui referendum privind vectorul politicii externe au fost estompate de asumarea responsabilității politice de către reprezentanții majorității guvernamentale, care au semnat Acordul de Asociere. În această situație rămîne ca alegerile parlamentare ordinare din noiembrie 2014 să aibă și semnificația unui plebiscit pe marginea problemei în cauză. Așadar, forțele politice care vor cîștiga alegerile vor obține și mandatul de implementare a unuia dintre proiectele integraționiste, întrucît principalul subiect al campaniei parlamentare va fi cel legat de vectorul integraționist al țării. În acest context, ghidul de față are pretenția să propună o abordare detaliată a acestui subiect, într-o manieră atît descriptivă, cît și explicativă a chestiunii în cauză.

Punctul de pornire la alcătuirea ghidului a fost unul faptic. Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu UE pe 27 iunie 2014, iar la 2 iulie l-a și ratificat. Documentul în cauză este de o complexitate copleșitoare, practic neexistînd domenii ale activității politice și social-economice la care să nu se refere. Aceasta înseamnă că Republica Moldova va trebui să-și modernizeze toate

sferelor vieții politice și social-economice, apropiindu-se de standardele UE, în aproximativ 10-15 ani. Este adevărat, în acest proces, Republica Moldova va fi asistată de UE, inclusiv prin intermediul instrumentelor politice, tehnice și financiare. Acest angajament va necesita un efort conjugat, devotament și dedicație, atât din partea clasei politice, cât și din partea cetățenilor Republicii Moldova. Anume necesitatea acestui efort a fost invocată de Președintele Comisiei Europene, José Manuel Barroso, care a vizitat Republica Moldova în ajunul semnării Acordului de Asociere, îndemnând clasa politică și cetățenii Republicii Moldova la coeziune națională în procesul european. Îndemnul respectiv nu poate avea însă rezonanța așteptată într-o societate divizată, mai cu seamă că o confruntare directă a argumentelor dintre părțile angajate în promovarea proiectului european și a celui de alternativă – eurasiatic – a cedat terenul în favoarea circulației unor mituri legate de asocierea Republicii Moldova la UE.

Într-o asemenea situație, ghidul de față încearcă să ofere o perspectivă de ansamblu asupra ambelor puncte de vedere privind asocierea la UE și alternativa eurasiatică. Acest tip de abordare are ca scop încurajarea societății în angajamentul pentru proiectul integraționist european, fapt care poate avea loc doar prin cunoașterea mai detaliată a contururilor și esenței proiectului de alternativă. Din punct de vedere metodologic, materialul este organizat în capitole, care au menirea să dezvăluie, de o manieră inteligibilă, următoarele:

- Ce reprezintă la modul general acordurile de asociere. Ținând cont de faptul că, după constituirea sa, UE a semnat acorduri de asociere cu zeci și zeci de state și comunități de state ale lumii de pe diferite continente, care este finalitatea acestor acorduri și care poate fi finalitatea asocierii în cazul Republicii Moldova?
- Parcursul Republicii Moldova în procesul apropierii și integrării europene. A fost alegerea acestui parcurs una circumstanțială sau a fost o alegere conștientă? Care au fost cei mai importanți factori ce au determinat alegerea vectorului integrării europene și de ce suportul popular pentru această alegere a devenit ezitant, după ce a fost unul ferm în favoarea

integrării europene? Este procesul de integrare europeană unul reversibil sau oponenții schimbării vectorului integraționist intenționează doar să capitalizeze impactul unui efort propagandistic în scopuri politice?

- Fundamentul valoric pe care se așază cooperarea politică a Republicii Moldova cu UE. Există în acord abordări inacceptabile pentru dezvoltarea Republicii Moldova și cetățenii săi? Este Republica Moldova un partener egal, în sensul că răspunde cu reciprocitate la suportul UE, în pofida potențialului politic și ponderii economice diferite, sau Republica Moldova este doar un „recipient“ de beneficii de pe urma cooperării?
- Principiile cooperării economice și comerciale. Care sînt avantajele și dezavantajele instituirii Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC)? Este asimilarea standardelor și legislației europene – *acquis comunitar* – în domeniile economic și comercial doar o premisă pentru modernizarea economiei Republicii Moldova și accesul liber pe piața UE sau reprezintă și un impediment pentru cooperarea comercială din zona de liber schimb a CSI? Există soluții pentru depășirea eventualelor impedimente și care sînt acestea?
- Alternativa Acordului de Asociere. Ce s-ar întîmpla dacă, după alegerile parlamentare din 2014, Republica Moldova ar renunța la asocierea cu UE? Care ar fi cadrul de relații dintre Republica Moldova și UE după o eventuală renunțare la integrarea europeană? Este Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan o alternativă realistă la asocierea Republicii Moldova cu UE? Care dintre proiectele integraționiste – cu Vestul sau cu Estul – este complementar și care este incompatibil cu cel concurent?

Răspunsurile la întrebările de mai sus sînt necesare pentru a putea evita speculațiile politice care, în mod normal, însoțesc procesul de demarare și realizare a unui proiect de amploare. Ghidul de față nu se referă la elucidarea subtilităților de ordin politic, totuși, încearcă să developeze fundalul politic general care a însoțit procesul de angajare a Republicii Moldova în acest proiect. Referindu-se la problema combaterii miturilor despre eventualele probleme pe

care le va crea asocierea Republicii Moldova la UE, ghidul scoate în evidență aprecierile exagerate pe care le-au făcut actorii politici interni și internaționali, atunci când au invocat importanța proiectelor european și eurasiatic ca alegeri civilizaționale. De fapt, fundamentul civilizațional, atât al Uniunii Europene, cât și al Rusiei, este moștenirea creștină. Sigur, avînd în vedere că branșele creștinismului – occidentală, cu accent mai nuanțat pe rațiune și individualism, și estică, cu accent preponderent pe colectivism și misticism – au modelat în mod diferit societățile din vestul și estul Europei. Dar acest fapt nu poate fi tratat ca o barieră civilizațională insurmontabilă, întrucît societăți creștin-ortodoxe, precum cele grecească, românească, bulgară și din Balcanii de Vest, s-au integrat deja sau sînt în proces de integrare în Uniunea Europeană. Pe de altă parte, proiectul constituirii Uniunii Economice Eurasiatice a fost declarat din start drept unul bazat pe principiile, valorile și mecanismele de funcționare care au stat la baza Uniunii Europene și și-au confirmat viabilitatea. Finalmente, unul dintre scopurile declarate ale constituirii Uniunii Economice Eurasiatice este crearea unei zone de liber schimb cu UE. Dacă e așa, atunci de ce Republica Moldova nu ar putea avansa pe calea creării unei zone de liber schimb cu UE, menținînd și dezvoltînd bunele relații și liberul schimb comercial cu Estul?

Dacă totuși, din considerente de ordin politic, se va insista asupra faptului că alegerea proiectului integraționist coincide cu alegerea civilizațională, atunci va fi necesar să se explice și marele paradox – de ce societățile occidentale, individualiste, reușesc să stabilească structuri social-statale funcționale, care se reproduc normal, fără șocuri, atunci când sînt schimbați indivizii din vîrfurile piramidei puterii, iar societățile cu tradiții collectiviste nu reușesc acest lucru, avînd nevoie de indivizi autoritari la conducere, fie că aceștia se numesc *monarh*, *secretar general* sau *președinte*? De ce atunci cînd vine timpul înlocuirii acestora din urmă se produc șocuri sociale? Dezlegînd acest mister, Republica Moldova va trebui să decidă ce își dorește cu adevărat: edificarea unui sistem social-politic funcțional și previzibil sau menținerea unui sistem dependent mai mult de calitățile conducătorilor autoritari.

1. Ce sînt acordurile de asociere încheiate de Uniunea Europeană?

Trei tipuri de acorduri de asociere

Acordul de Asociere (AA) al Uniunii Europene (UE) reprezintă un tratat dintre UE, pe de o parte, și o țară nemembră a UE, pe de altă parte. AA se încheie cu scopul de a crea un cadru larg de cooperare între părți. De obicei, domeniile incluse în AA se referă la relațiile politice, comerciale, sociale, culturale și de securitate. Încheierea acordurilor de asociere de către UE are la bază articolul 217 al Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE), care prevede în mod expres: „Uniunea poate încheia cu una sau mai multe terțe țări sau organizații internaționale acorduri ce stabilesc o asociere, implicînd drepturi și obligații reciproce, acțiuni comune și proceduri speciale“. Este de remarcat că UE și țările membre au recurs la încheierea acordurilor bilaterale de asociere încă de la începuturile devenirii Uniunii. Baza legală, în acest sens, a fost pusă în Tratatul de la Roma, care a intrat în vigoare pe 1 ianuarie 1958, prin care a fost constituită Comunitatea Economică Europeană (CEE). Primele state care au încheiat acorduri de asociere cu CEE au fost Grecia (1961) și Turcia (1963).

UE are o istorie și o experiență de încheiere și punere în aplicare a acordurilor de asociere ce durează mai bine de cincizeci de ani. În această perioadă au fost încheiate sau sînt în curs de negociere mai bine de 70 de acorduri de asociere cu state

din vecinătatea UE, dar și cu țări de pe alte continente. O parte din aceste acorduri au expirat deja, statele semnatare devenind membre ale UE. Aceasta înseamnă că acordurile de asociere reprezintă o treaptă indispensabilă în procesul de aderare la Uniunea Europeană. Merită menționat faptul că acordurile încheiate de UE în baza articolului 217 (TFUE) conțin și prevederi ce le deosebesc. De aceea, potrivit Serviciului European de Acțiune Externă (SEAE), instituit pe 1 decembrie 2010, cu scopul de a asista activitatea Înalțului Reprezentant al UE pentru politica externă și de securitate comună în exercitarea mandatului său, pentru ca un acord al UE să fie considerat acord de asociere, este necesar ca acesta să întrunească următoarele criterii ce prevăd:

- invocarea ca bază juridică a articolului 217 din TFUE;
- stabilirea unor relații strânse de cooperare economică și politică;
- crearea, pe bază de paritate, a unor organe comune de coordonare a cooperării, competente să adopte decizii obligatorii pentru părțile contractante;
- tratamentul reciproc în baza clauzei națiunii celei mai favorizate în sfera comerțului;
- relații privilegiate între UE și parteneri;
- respectarea drepturilor omului și principiilor democratice ca element esențial al Acordului;
- succesiunea, asocierea fiind treapta de cooperare ce urmează după relațiile stabilite și dezvoltate în cadrul unui acord de parteneriat și cooperare.

Așadar, un acord de asociere, încheiat de UE cu o țară nemembră a UE, are următoarele caracteristici:

- reprezintă documentul juridic de bază ce reglementează întreaga gamă de relații bilaterale privilegiate;
- conține setul de principii fundamentale și valorile împărtășite de către parteneri, pe care se bazează cooperarea dintre aceștia;
- indică stagiul intermediar al relațiilor bilaterale – între parteneriat și cooperare și eventuala aderare la UE, după

parcursarea unei perioade de preaderare (cu statut de țară-candidat).

Denumirile concrete ale acordurilor de asociere încheiate de UE variază pentru anumite grupuri de țări, evidențiind zona geografică sau un anumit context regional specific, perspectiva evoluției ulterioare a procesului de asociere, adică promisiunea fermă de aderare la UE etc. Cele mai recente acorduri de acest gen au fost încheiate sau sînt în curs de a fi încheiate cu țări din:

- Europa Centrală și de Sud-Est, care deja au depășit etapa acordurilor europene de asociere, devenind țări-candidate, iar ulterior și țări membre ale UE;
- bazinul Mării Mediterane;
- Balcanii de Vest, care au semnat acorduri de stabilizare și asociere, unde se recunoaște în mod explicit perspectiva aderării cu UE;
- Europa de Est, incluse în strategia Parteneriatului Estic, de aici făcînd parte și Republica Moldova, care urmează să semneze acorduri de asociere în care perspectiva aderării la UE nu este menționată în mod expres, dar nici nu este negată. Pentru aceste țări va putea fi aplicat articolul 49 al Tratatului de la Lisabona, care prevede întreaga procedură de aderare: *„Orice stat european care respectă valorile prevăzute la articolul 2 și care se angajează să le promoveze poate solicita să devină membru al Uniunii. Parlamentul European și parlamentele naționale sînt informate cu privire la această cerere. Statul solicitant adresează cererea sa Consiliului, care se pronunță în unanimitate după consultarea Comisiei și după aprobarea Parlamentului European, care se pronunță cu majoritatea membrilor din care este constituit. Criteriile de eligibilitate aprobate de Consiliul European se iau în considerare. Condițiile admiterii și adaptările impuse de aceasta tratatelor pe care se întemeiază Uniunea fac obiectul unui acord între statele membre și statul solicitant. Acest acord se supune ratificării de către toate statele contractante, în conformitate cu normele lor constituționale“.*

UE a semnat trei tipuri de acorduri de asociere cu statele postcomuniste. Primele două tipuri de asociere prevedeau drept rezultat final aderarea la UE, iar cel de al treilea tip de acord nu prevede acest lucru. Așadar, cu țările postcomuniste care au aderat la UE în primul (2004) și al doilea (2007) val au fost semnate Acorduri Europene de Asociere (*Europe Agreement Establishing an Association*). Se poate presupune că Acordurile Europene de Asociere au avut menirea să înlăture consecințele acordurilor de la Ialta și Potsdam (1945), de divizare a Europei pe criterii ideologice, după colapsul comunismului. Fostelor republici iugoslave, excepție făcând Slovenia, li s-a propus negocierea și semnarea unor acorduri de stabilizare și asociere (*Stabilization and Association Agreements*), care, în principiu, se deosebesc foarte puțin de Acordurile Europene.

Este important că în ambele cazuri acordurile de asociere precedau sau precedă aderarea statelor semnatare la UE. Astfel, Croația este primul dintre statele semnatare al unui Acord de Stabilizare și Asociere care a aderat în 2013 la UE. Cel de al treilea tip de acord de asociere se referă la șase foste republici sovietice, care fac parte din Parteneriatul Estic, lansat de UE în 2009. Aceste acorduri prevăd doar asocierea politică și integrarea economică, acțiuni ce se încadrează în strategia Politicii Europene de Vecinătate (PEV) a UE. Potrivit acestei abordări, UE este dispusă, în raporturile sale cu vecinii din Est, să „împartă totul, cu excepția instituțiilor“. Astfel, acordurile de asociere din cadrul Parteneriatului Estic prevăd crearea unui nou cadru juridic pentru relațiile bilaterale, mult mai avansat decât era prevăzut în acordurile de parteneriat și cooperare existente după destrămarea URSS.

Acordurile de asociere cu statele Parteneriatului Estic, din care face parte și Republica Moldova, au un specific aparte ce ține de un anumit context regional. Acestea au fost gândite într-o perioadă în care euroscepticismul a atins cote însemnate în statele membre ale UE. În plus, Federația Rusă, partener strategic al UE, s-a arătat deranjată de inițiativa UE în spațiul

postsovietic, pe care îl consideră drept spațiu de interes exclusiv al Rusiei. În cadrul lansării Parteneriatului Estic, pe 7 mai 2009, înalții funcționari europeni s-au văzut nevoiți să precizeze că inițiativa europeană nu atentează la interesele legitime ale Rusiei în fostele republici sovietice și își dorește ca în statele Parteneriatului Estic, UE și Rusia să promoveze o politică a responsabilității comune. Prin urmare, chiar contextul sugerează că acordurile de asociere pentru statele Parteneriatului Estic nu pot prevedea drept rezultat final aderarea la UE, deși nu exclud acest lucru. De fapt, acordurile de asociere cu țările Parteneriatului Estic pot contribui substanțial la modernizarea societăților din țările respective, însă nivelul de integrare economică cu UE nu poate depăși cea de a doua treaptă integrționistă – liberul schimb, chiar dacă acesta va fi aprofundat și cuprinzător.

Nivele ale integrării economice

Liberalizarea comerțului între state prin înlăturarea parțială sau deplină a tarifelor vamale în schimburile comerciale are drept scop crearea unor condiții optime pentru dezvoltarea economică. Integrarea economică contribuie la înlesnirea competitivității economice și are loc gradual, realizându-se treptat prin crearea zonei comerțului preferențial, zonei de liber schimb, uniunii vamale (piață comună), uniunii economice, uniunii economice și monetare.

Zona comerțului preferențial reprezintă prima treaptă de integrare economică și prevede crearea unui bloc comercial care permite participanților accesul preferențial pe piață la un set prestabilit de bunuri. Adesea, este prevăzută reducerea, dar de cele mai dese ori acest lucru nu se întâmplă, și înlăturarea totală a tarifelor. Tarifele preferențiale generează conflicte, fiindcă prin acestea se face abstracție de regulile OMC privind uniformizarea tarifelor pentru statele membre ale OMC. În cadrul Acordului de Parteneriat și Cooperare cu UE, Republica Moldova a profitat de sistemul general de preferințe (GSP) comer-

cială, și chiar de preferințe extinse (GSP+), iar pe 21 ianuarie 2008, Consiliul UE a dat curs propunerii Comisiei Europene de acordare a Preferințelor Comerciale Autonome (PCA) pentru Republica Moldova. PCA a fost un sistem mai avantajos chiar decât GSP+, în sensul că a extins pînă la 12 mii numărul tipurilor de produse care puteau fi exportate fără taxe și cote de către Republica Moldova pe piața UE. Așadar, pînă la intrarea în vigoare a Acordului de Asociere cu UE, Republica Moldova rămîne pe prima treaptă, cea inferioară, de integrare economică cu UE. Treapta comerțului preferențial este necesară pentru pregătirea avansării pe treapta următoare a integrării economice – zona de liber schimb.

Zona de liber schimb reprezintă cea de a doua treaptă de integrare economică și prevede crearea unui bloc comercial, ai căror membri au semnat un Acord de Liber Schimb (*Free Trade Agreement* – *FTA*). Într-o zonă de liber schimb sînt eliminate, aproape complet, tarifele și cotele de import, precum și preferințele. Negocierile pe marginea stabilirii unei zone de liber schimb necesită multă abilitate, întrucît acest gen de acorduri este recomandabil atunci cînd structurile economice ale țărilor negociatoare sînt complementare. Statele semnatare al acordurilor de liber schimb nu au politici tarifare comune în raport cu alte țări. Aderarea la o zonă de liber schimb impune pregătirea pentru evitarea reexporturilor prin utilizarea sistemului originii mărfurilor, care prevede o cotă minimă a materialelor originare din țara respectivă și contribuția cu o parte din valoarea adăugată în țara dată. Republica Moldova a semnat, pe 18 octombrie 2011, Acordul privind Zona de Liber Schimb în CSI (summitul șefilor de guverne CSI de la Sankt Petersburg), care prevede aprobarea nomenclatorului produselor supuse tarifării vamale, fixează tarifele existente, simplifică baza legislativă a relațiilor comerciale bilaterale între statele CSI. Așadar, în raport cu spațiul CSI, Republica Moldova este pe a doua treaptă de integrare economică. La această etapă nu este nevoie de stabilirea unor structuri supranaționale și cedarea unei părți din suveranitate

acestora. Toate problemele se soluționează în cadrul unor consilii de coordonare, deciziile fiind adoptate prin consens.

Uniunea vamală reprezintă cea de a treia treaptă de integrare economică și prevede crearea unui bloc comercial între țările ce fac parte dintr-o zonă de liber schimb, care au stabilit tarife externe comune. Scopul aderării la uniunile vamale ține de creșterea eficienței economice, consolidarea relațiilor politice și culturale între statele membre. Uniunile vamale se stabilesc prin intermediul pactelor comerciale. În cadrul uniunilor vamale are loc promovarea unor politici comerciale externe comune, dar cu utilizarea (uneori) a diferitor cote de import, precum și promovarea unor politici comune în domeniul concurenței. La crearea uniunilor vamale se stabilesc structuri supranaționale, cărora li se delegă anumite împuterniciri conforme acordurilor respective.

Uniunea economică reprezintă cea de a patra treaptă de integrare economică și prevede crearea unui bloc comercial cu o piață comună și uniunea vamală. În cadrul uniunilor economice au loc reglementări comune referitoare la producerea bunurilor, libertatea de mișcare a bunurilor și serviciilor, precum și a factorilor de producție – capitalul și forța de muncă –, dar și adoptarea unei politici comerciale externe comune (adesea, adoptarea unei valute comune). Delegarea împuternicirilor structurilor supranaționale este mult mai pronunțată în cazul uniunilor economice.

Uniunea economică și monetară reprezintă cea de a cincea treaptă de integrare economică și prevede crearea unui bloc comercial ce stabilește o uniune economică – piața comună și uniunea vamală, la care se adaugă uniunea monetară. Trebuie să se facă o distincție între Uniunea Economică și Monetară și, pur și simplu, o uniune monetară care nu impune necesitatea pieței comune. Uniunea Economică și Monetară se stabilește printr-un pact monetar. Poate urma acceptarea de principiu a următorului „seminivel” de integrare, cum ar fi uniunea fiscală, care prevede integrarea politicilor fiscale ale națiunilor. În SUA,

de exemplu, politicile fiscale sînt promovate, în mare măsură, de Guvernul Central, care stabilește taxe, împrumuturi, cheltuieli. În UE se discută despre o eventuală creare a uniunii fiscale, în prezent, problema taxelor și a cheltuielilor rămînînd a fi apanajul guvernelor naționale, ca indicator al suveranității lor. Totuși, UE are anumite prerogative în stabilirea nivelului TVA (taxă pe consum) și tarifelor externe. Se crede că un nivel mai înalt al integrării fiscale în Zona Euro ar putea contribui la soluționarea crizei Datoriilor Suverane. În 2010, s-au întreprins anumiți pași în vederea reformării Pactului de Stabilitate prin intensificarea cooperării fiscale. În februarie 2011, Franța și Germania au semnat un Pact de Competitivitate, pentru a întări politicile economice în Zona Euro.

2. Evoluția Republicii Moldova spre încheierea Acordului de Asociere cu UE

Acordul de Parteneriat și Cooperare

Relațiile Republicii Moldova cu UE au deja o istorie etapizată cu o durată de aproximativ douăzeci de ani. Etapele sînt caracterizate de nivelul de profunzime și complexitate al relațiilor bilaterale, fiind reflectate în acordurile și documentele semnate. Menționarea acestui fapt este necesară pentru a ne convinge că actualul stadiu al relațiilor bilaterale, marcat de încheierea Acordului de Asociere, a fost precedat de semnarea documentelor anterioare, de importanță majoră. Așadar, progresul a fost unul succesiv. Acest parcurs succesiv reprezintă cheazăia că semnarea Acordului de Asociere este un pas bine chibzuit ce reiese dintr-o necesitate obiectivă, firească, argumentată și testată de UE în raporturile sale cu alți subiecți internaționali, care au urmat un traseu similar, încununat de succes. O primă constatare în acest sens este că nu există cauze de ordin obiectiv ca Republica Moldova să nu poată beneficia de pe urma asocierii cu UE.

Totuși trebuie să se recunoască existența unui șir de obstacole de ordin subiectiv și contextual, create de actori interni și regionali influenți, interesați în subminarea procesului de integrare europeană a Republicii Moldova.

Așadar, primul document juridic complex – Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC) dintre Comunitățile Europene și statele membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte – a fost încheiat pe 28 noiembrie 1994 și ratificat de către parlament un an mai târziu, prin Hotărârea nr. 627-XIII, din 3 noiembrie 1995, intrând în vigoare pe 1 iulie 1998. Este de remarcat că APC-urile semnate de UE cu fostele republici sovietice au urmărit scopul de a consolida și extinde relațiile stabilite anterior prin semnarea, pe 18 decembrie 1989, a Acordului dintre UE și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS) privind comerțul și colaborarea comercială și economică. Semnarea APC a avut drept obiective:

- Asigurarea unui cadru corespunzător dialogului politic între părți, care ar permite dezvoltarea unor relații politice.
- Promovarea comerțului și investițiilor, precum și a relațiilor economice armonioase între părți, pentru a încuraja astfel dezvoltarea lor economică durabilă.
- Asigurarea bazei pentru colaborarea în domeniile legislativ, economic, social, financiar și cultural.
- Susținerea eforturilor Republicii Moldova de consolidare a democrației, de dezvoltare a economiei și de finalizare a tranziției sale la economia de piață.

Atingerea obiectivelor menționate a necesitat instituționalizarea relațiilor dintre UE și Republica Moldova prin intermediul celor trei structuri responsabile pentru intensificarea dialogului politic și monitorizarea implementării APC:

- Consiliul de Cooperare RM-UE;
- Comitetul de Cooperare RM-UE și Subcomitetele de Cooperare RM-UE;
- Comitetul de Cooperare Parlamentară RM-UE.

Pentru a înțelege de ce Republica Moldova a decis să semneze un document atât de important, cum este APC, trebuie menționat și evidențiat contextul politic internațional și regional în care a avut loc evenimentul respectiv. Înțelegerea contextului ajută la înțelegerea motivației pentru semnarea documentului. Așadar, în momentul semnării APC, contextul politic regional era marcat de semnarea Cartei de la Paris pentru o nouă Europă și de documentul „Sfidările schimbării” al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE) de la Helsinki, din 1992. Aceste documente de mare importanță aveau la bază o nouă doctrină politică, dedicată destinderii de după terminarea războiului rece, bazată pe „noua gândire politică”, lansată de liderii URSS și orientată spre afirmarea supremației valorilor general-umane asupra celor de clasă, conviețuirii pașnice a popoarelor și cooperării statelor, spre afirmarea transparenței, pluralismului și democrației.

Planul de Acțiuni UE-Moldova (PAUEM)

După APC, următorul (după importanță) document complex, semnat de Republica Moldova cu UE, pe 22 februarie 2005, a fost Planul de Acțiuni UE-Moldova. PAUEM a fost semnat în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV), iar lansarea, în 2004, a PEV de către UE a însemnat adaptarea relațiilor bilaterale dintre UE și vecinii săi la o realitate nouă, marcată de extinderea UE din 2004, precum și de așteptarea extinderii din 2007, spre Estul și Sud-Estul Europei. Extinderea UE a necesitat stabilirea unor relații noi cu vecinii noi. Motivația UE a fost să-și asigure la noile hotare „o centură de securitate de la Murmansk pînă în Maroc”, constituită din state-parteneri, angajate într-o cooperare strînsă, cărora UE le-a propus să „împărtășească totul, cu excepția instituțiilor”. Adică, beneficiile să fie comune, dar accesul la adoptarea deciziilor în cadrul instituțiilor UE să fie accesibil doar țărilor membre. În acest scop, UE a elaborat planuri de acțiuni tipizate, pe care le-a negociat cu noii vecini. Așa a ajuns și Republica Moldova să semneze PAUEM,

care a avut menirea să aducă o valoare adăugată APC-ului, precizând obiectivele acestuia și oferind un instrumentar nou, necesar pentru atingerea lor, inclusiv instrumentarul financiar, pus la dispoziție de UE.

Intrarea Republicii Moldova în acest proces regional, remodelat de extinderea UE, a fost urmată de un parcurs rapid. Au avut loc și un șir de evenimente interne foarte importante, care au anticipat lansarea oficială a PEV. Astfel, încă pe 13 noiembrie 2002, Președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, a semnat decretul nr. 957 privind constituirea Comisiei Naționale pentru Integrare Europeană (CNIE). Pe lângă stabilirea componenței nominale a CNIE, decretul a mai stabilit că această Comisie va:

- elabora și prezenta parlamentului, spre aprobare, Strategia de integrare europeană a Republicii Moldova;
- elabora și aproba planul de acțiuni pentru realizarea Strategiei de integrare europeană a Republicii Moldova și va coordona îndeplinirea acestuia.

De asemenea, decretul prezidențial prevedea că realizarea politicii de integrare europeană va fi efectuată de către un organ al administrației publice, instituit în condițiile legii. Rolul de coordonare a politicii de integrare europeană i-a revenit Ministerului Afacerilor Externe, redenumit Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene. În același sens, în acest context, a fost modificată și denumirea comisiei parlamentare de profil.

După semnarea PAUEM, politica de integrare europeană a Republicii Moldova s-a bazat pe doi piloni principali:

- realizarea prevederilor PAUEM în perioada 2005-2008;
- valorificarea posibilităților ce derivau din participarea Republicii Moldova la inițiativele regionale din Europa de Sud-Est – Pactul de Stabilitate, Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEEC) și viitorul acord modificat privind comerțul liber în Europa Centrală (CEFTA).

Aceste două direcții prioritare ale proceselor de integrare europeană a Moldovei de multe ori se suprapuneau, dar și

se completau reciproc. Abordarea respectivă a avut un impact pozitiv în atingerea unui consens politic național, care, pe 24 martie 2005, s-a manifestat prin votarea unanimă a Declarației Parlamentului Republicii Moldova privind parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene, care prevedea „promovarea consecventă și ireversibilă a cursului strategic spre integrarea europeană”. În consecință, Parlamentul a adoptat un șir de măsuri legislative importante pentru consolidarea democrației și statului de drept în Republica Moldova, care au fost elaborate cu participarea societății civile și a opoziției. În general, implementarea PAUEM a reprezentat un succes moderat pentru Republica Moldova, în pofida multiplelor restanțe ale guvernării de la Chișinău. Pe 4 mai 2006, Republica Moldova a fost acceptată în calitate de membru cu drepturi depline în cadrul Procesului de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEECPP), ceea ce a confirmat apartenența Republicii Moldova la spațiul sud-est european, atât în viziunea autorităților RM, cât și în viziunea UE. Este important de menționat că atunci nu au existat niciun fel de probleme legate de vreun eventual pericol de invadare a pieței moldovenești cu produse din Europa Centrală sau de reexport în spațiul CSI.

Acordul de Asociere dintre UE și Republica Moldova

În iunie 2008 a expirat termenul de zece ani prevăzut pentru APC, existînd necesitatea substituirii acestui acord cu altul. Pentru UE, această problemă era comună în raporturile cu toate republicile ex-sovietice, care au semnat acorduri de parteneriat și cooperare. De aceea, UE a decis să propună partenerilor din Europa de Est, pe care îi trata nu ca pe vecini ai Europei, ci ca pe vecini în Europa, o nouă „generație” de acorduri. În acest context, pe 12 ianuarie 2010, Republica Moldova și Uniunea Europeană s-au angajat în negocierea unui document ambițios – Acordul de Asociere – care să înlocuiască APC. Paralel, autoritățile europene au negociat și, la finele anului 2010, au definitivat cu Guvernul Republicii Moldova Planul de Acțiuni în

domeniul liberalizării regimului de vize¹, care conținea patru blocuri importante: securitatea documentelor; imigrația ilegală; ordinea publică și securitatea; relațiile externe și drepturile fundamentale. Pînă la semnarea noului document juridic privind relațiile UE cu Republica Moldova au rămas valabile prioritățile și angajamentele de reformă necesare pentru a corespunde criteriilor politice de implementare a standardelor și principiilor comunitare: drepturile omului; standardele democratice; o justiție independentă și eficientă; probitatea guvernării, capacități administrative și combaterea corupției etc.

O parte a viitorului acord de asociere se referea la stabilirea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC), care urma să intre în vigoare conform formulării diplomatice europene – „atunci cînd vor fi întrunite condițiile relevante“. Însă pînă la întrunirea acestor condiții, părțile trebuiau să se angajeze în negocierile ZLSAC, acestea urmînd să înceapă „numai după ce Moldova va fi pregătită“, așa cum se menționa într-o altă declarație a instituțiilor europene. Pentru a pregăti Moldova pentru începerea negocierilor asupra ZLSAC, Uniunea Europeană a remis executivului moldovean un set de recomandări, care au fost transpuse în Hotărîrea Guvernului nr. 1125 din 14 decembrie 2010 cu privire la aprobarea Planului de Acțiuni al Republicii Moldova privind implementarea Recomandărilor Uniunii Europene pentru instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător între Republica Moldova și Uniunea Europeană². Majoritatea recomandărilor UE reprezentau, de fapt, restanțele majore ale Republicii Moldova în implementarea părții economice a PAUERM.

Planul de Acțiuni privind implementarea Recomandărilor UE a fost structurat în 13 domenii, ultimele măsuri planificate pentru implementare fiind pentru anul 2015. Unele dintre

¹ Guvernul RM a aprobat un Program Național de implementare a Planului de Acțiuni în domeniul liberalizării regimului de vize (HG 122/04.03.2011).

² În continuare în text – Planul de Acțiuni privind implementarea Recomandărilor UE.

aceste domenii au inclus acțiuni care, în mod direct, aveau legătură cu accesul produselor moldovenești pe piețele europene. Alte acțiuni planificate – cum ar fi dreptul societăților comerciale, climatul investițional, dreptul proprietății intelectuale, achizițiile publice, concurența, dezvoltarea durabilă – nu influențau în mod direct competitivitatea produselor moldovenești, dar Republica Moldova s-a angajat totuși să creeze nu o zonă de liber schimb ordinară, ci una aprofundată și comprehensivă. Literalmente, aceasta înseamnă că părțile aspiră la o integrare economică care ar depăși domeniul comercial, UE fiind interesată, prin companiile sale, să întâlnească în Moldova un climat de afaceri clar și prietenos, asistat de o justiție independentă și competentă. Planul a servit în calitate de ghid pentru autoritățile moldovenești, acestea ambiționându-se să-l implementeze eficient și operativ. Cât de eficient și operativ a fost implementat planul putem judeca după faptul că Republica Moldova a fost invitată la summitul UE de la Vilnius, care a avut loc pe 28-29 noiembrie 2013, să parafeze Acordul de Asociere, semnat pe 27 iunie 2014 și ratificat câteva zile mai târziu, pe 2 iulie.

Acordul de Asociere va intra în vigoare după data depunerii tuturor instrumentelor de ratificare. Ratificarea va fi efectuată, deopotrivă, de Republica Moldova și de cele 28 de state membre ale UE, în conformitate cu procedurile naționale. Până la încheierea tuturor procedurilor de ratificare și intrare în vigoare a Acordului de Asociere, Republica Moldova și UE au convenit să aplice prevederile acestuia, cu titlu provizoriu, imediat după primirea de către Depozitar a notificării UE și Republicii Moldova privind finalizarea procedurilor necesare în acest scop. Se presupune că aplicarea provizorie a prevederilor Acordului de Asociere ar putea avea loc nu mai târziu de sfârșitul anului 2014. Toate termenele prevăzute de Acordul de Asociere vor începe să curgă din data începerii aplicării, cu titlu provizoriu, a documentului. În perioada de aplicare provizorie, prevederile Acordului de Parteneriat și Cooperare între UE, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte, intrat în vigoare pe

1 iulie 1998, vor continua să se aplice, în măsura în care nu vor fi acoperite de aplicarea provizorie a Acordului de Asociere, încheiat pe o perioadă nedeterminată. Fiecare Parte semnatară va avea dreptul să denunțe Acordul de Asociere printr-o notificare transmisă celeilalte Părți, urmînd ca, după șase luni de la data primirii notificării în cauză, Acordul să înceteze să mai producă efecte.

Scopurile fundamentale ale asocierii politice

Scopul principal al Acordului este asocierea politică și integrarea economică a Republicii Moldova în baza valorilor comune. Asocierea este o treaptă intermediară în raporturile UE cu Republica Moldova. Acordul recunoaște aspirațiile europene și alegerea europeană a Republicii Moldova, lasând deschisă calea pentru viitoarele evoluții progresive în relațiile bilaterale. Perspectiva europeană a Republicii Moldova a fost menționată și anterior într-un șir de documente, ultima mențiune de acest gen fiind în Rezoluția Parlamentului European referitoare la presiunea exercitată de Rusia asupra țărilor din Parteneriatul Estic și, în special, destabilizarea estului Ucrainei (2014/2699[RSP]), prin care s-a reamintit faptul că „acordurile de asociere cu Ucraina și cu alte țări din Parteneriatul Estic nu constituie obiectivul final al relațiilor acestora cu UE; se subliniază, în această privință că, în conformitate cu articolul 49 din Tratatul privind Uniunea Europeană, Georgia, Moldova și Ucraina – la fel ca orice alt stat european – au perspective europene și pot cere să devină membre ale Uniunii, cu condiția să adere la principiile democrației, să respecte libertățile fundamentale, drepturile omului și drepturile minorităților și să garanteze statul de drept”.³

Valorile comune – democrația, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, supremația legii și economia

³ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+P7-RC-2014-0436+0+DOC+XML+V0//RO>

de piață, au fost puse la baza Acordului de Asociere. Relațiile bazate pe aceste valori au fost stabilite acum douăzeci de ani, în 1994, prin Acordul de Parteneriat și Cooperare, fiind dezvoltate în cadrul Politicii Europene de Vecinătate, prin PAUEM, semnat în 2005, și aprofundate în cadrul Parteneriatului Estic, lansat în 2009.

Asocierea politică are la bază angajamentul reciproc de a respecta toate principiile și prevederile Cartei ONU, Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), în particular ale Actului Final de la Helsinki din 1975, ale Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, ale documentelor finale adoptate în cadrul Conferințelor de la Madrid și Viena din 1991 și 1992, respectiv, ale Cartei de la Paris pentru o Europă Nouă din 1990, precum și ale Declarației Universale a Națiunilor Unite cu privire la drepturile omului din 1948 și Convenției Europene pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale din 1950. Asocierea politică țintește în promovarea păcii și securității la nivel internațional, soluționarea pașnică a litigiilor, în special, prin cooperarea cu acest scop în cadrul Organizației Națiunilor Unite (ONU) și Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). UE va susține efortul internațional în consolidarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, recunoscând angajamentul Republicii Moldova privind soluționarea viabilă a conflictului transnistrean și angajamentul UE de a susține reabilitarea în perioada post-conflict, inclusiv în ceea ce privește aspectele regionale, luând în considerație Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) a Uniunii Europene, inclusiv Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC).

Integrarea economică a Republicii Moldova pe piața internă a UE, în Acordul de Asociere, este prevăzută să fie realizată prin intermediul Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA). În acest scop, vor fi promovate reformele economice, susținute de UE, având la bază principiile economiei de piață. Crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător

prevede armonizarea amplă a reglementărilor și liberalizarea accesului la piață, în conformitate cu drepturile și obligațiile care decurg din calitatea de membru al Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) a UE și Republicii Moldova. Prin aceasta, va fi creat un nou climat pentru relațiile economice dintre UE și Republica Moldova, ceea ce va înlesni dezvoltarea comerțului și atragerea investițiilor și va stimula concurența. Toți acești factori urmează să contribuie, în mod hotărâtor, la procesul de restructurare și modernizare a economiei.

Dialogul politic va avea loc într-un cadru instituțional, la orice nivel, permanent, și va fi dezvoltat în privința chestiunilor bilaterale și internaționale de interes mutual. Acest tip de dialog politic va fi instituționalizat și se va desfășura în cadrul Consiliului de Asociere, creat în temeiul articolului 434 al Acordului, și de comun acord în cadrul reuniunilor dintre reprezentanții UE și Republicii Moldova, care se vor desfășura regulat la nivel ministerial.

Așadar, Acordul de Asociere prevede înființarea unui Consiliu de Asociere, care vine să înlocuiască Consiliul de Cooperare, creat în cadrul Acordului de Parteneriat și Cooperare, fiind, de fapt, echivalentul acestuia în noul cadru al relațiilor bilaterale dintre UE și Republica Moldova. Consiliul de Asociere va avea sarcina să supravegheze și să monitorizeze aplicarea AA, examinând orice fel de probleme majore apărute în cadrul implementării Acordului, precum și a orice alte aspecte bilaterale sau internaționale de interes comun. În acest scop, Consiliul de Asociere se va reuni la nivel ministerial, la intervale regulate, cel puțin o dată pe an, precum și atunci când împrejurările vor sugera necesitatea întrunirilor suplimentare. Configurația și participarea la întrunirile Consiliului de Asociere va putea fi stabilită pornind de la tematica discutată.

Consiliul de Asociere va fi format din membri ai Consiliului Uniunii Europene și membri ai Comisiei Europene, pe de o parte, și membri ai Guvernului Republicii Moldova, pe de altă parte, și va funcționa în baza unui regulament și a procedurilor

pe care le va elabora și abroga. Lucrările Consiliului de Asociere vor fi prezidate, în mod succesiv, de un reprezentat al UE și, respectiv, al Republicii Moldova.

Consiliul de Asociere va avea competența adoptării unor decizii obligatorii pentru părțile contractante în domeniile prevăzute de Acordul de Asociere. De asemenea, Consiliul de Asociere va emite recomandări părților. Este de remarcat că deciziile și recomandările Consiliului de Asociere vor fi adoptate de comun acord, adică prin consens, după urmarea unor proceduri prescrise. La baza deciziilor și recomandărilor vor sta angajamentele ce reies din AA, gradul de evoluție a aproximării legislației Republicii Moldova cu cea a UE (*acquis comunitar*) și gradul de implementare a măsurilor prevăzute. Toate aceste cerințe vor fi respectate pentru a oferi Consiliului de Asociere posibilitatea de a recurge inclusiv la competența sa de a modifica anexele Acordului în partea referitoare la Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, prevăzută în Titlul V (Comerțul și aspectele legate de comerț) al AA.

Conținutul Titlului II al Acordului de Asociere relevă că dialogul politic va fi concentrat pe eficiența reformei interne și a cooperării în domeniul politicii externe și de securitate.

Reforma internă țintește spre asigurarea unei bune guvernări prin:

- sporirea eficacității instituțiilor democratice și a statului de drept;
- respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;
- continuarea reformelor în sistemul judiciar, asigurarea independenței sistemului judiciar, imparțialității și eficacității organelor de drept;
- continuarea reformelor în domeniul administrației publice și dezvoltarea unui serviciu public responsabil, eficient, transparent și profesionist;
- combaterea eficientă a corupției, inclusiv prin sporirea cooperării internaționale.

Justiția, libertatea și securitatea sînt subiectele unui capitol aparte al Acordului de Asociere, care prevede că respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale va sta la baza cooperării în domeniile libertății, securității și justiției. În acest sens, principiul supremației legii urmează să asigure independența sistemului judiciar, accesul cetățenilor la justiție și dreptul la un proces judiciar echitabil. O recunoaștere a progreselor obținute în domeniul de referință este că Republica Moldova a obținut regimul liberalizat de vize pentru călătorii și vizite pe termen scurt în 26 de țări ale UE din spațiul Schengen. Evaluînd progresele realizate de Republica Moldova, pe 14 martie 2014, Consiliul Uniunii Europene, reunit în formatul miniștrilor pentru Transport ale statelor membre ale UE, au susținut propunerea Comisiei Europene de anulare a vizelor pentru călătoriile de scurtă durată (pentru o perioadă de ședere de pînă la 90 de zile pe parcursul a șase luni) în spațiul Schengen, pentru cetățenii Republicii Moldova. Este o realizare foarte importantă, deși călătoriile fără vize pentru cetățenii moldoveni vor fi permise pentru perioade scurte de timp, fără dreptul de a locui și munci în UE. Vor fi aplicate în continuare normele existente legate de permisul de muncă și cele privind migrația în fiecare dintre țările membre, individual. Călătoriile fără vize vor reduce costurile și birocrăția existente pentru a călători în aceste țări.

În procesul de apropiere graduală a Republicii Moldova de UE, al realizării libertăților circulației, se va acorda atenție gestionării comune a fluxurilor de migrație între teritoriile părților. În acest sens, se vor depune eforturi pentru a spori mobilitatea cetățenilor în baza regimului fără vize. Pe de altă parte, se vor întreprinde măsuri pentru implementarea deplină a Acordului dintre UE și Republica Moldova cu privire la readmiterea persoanelor care locuiesc fără permis de ședere, intrat în vigoare pe 1 ianuarie 2008. În acest scop, se va consolida dialogul existent cu privire la migrație, protecția internațională, migrația ilegală, contrabanda și traficul cu ființe umane. Părțile vor asigura un nivel corespunzător în privința protecției datelor cu caracter

personal, prelucrate în cadrul cooperării polițienești și judiciare în materie penală. Transferul de date cu caracter personal între părți trebuie să aibă loc doar dacă acesta este necesar pentru implementarea de către autoritățile competente ale Părților a acordurilor încheiate între acestea privind:

- prevenirea și combaterea crimei organizate, corupției și altor activități ilegale;
- combaterea contrabandei și traficului cu ființe umane, cu arme și cu droguri ilegale;
- prevenirea falsificării documentelor; combaterea crimeilor cibernetice, spălării banilor, combaterea finanțării terorismului.

Partea politică a Acordului de Asociere prevede cooperarea juridică a UE și Republicii Moldova în materie civilă, penală și comercială. Cooperarea se referă la:

- negocierea, ratificarea și implementarea convențiilor multilaterale referitoare la cooperarea judiciară în materie civilă, și, în particular, a convențiilor Conferinței de la Haga cu privire la dreptul internațional privat în domeniul cooperării judiciare internaționale și soluționării litigiilor, precum și protecției copiilor;
- consolidarea asistenței juridice mutuale în materie penală, acolo unde va fi cazul, aderarea la și implementarea instrumentelor internaționale relevante ale ONU și CE și cooperarea mai strânsă cu Eurojust.

Partea politică a Acordului de Asociere face referință la o singură directivă⁴ a Comisiei Europene – 95/46/CE, despre protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date. Tre-

⁴ Directiva este un procedeu de legislație indirectă, indicând doar rezultatul care trebuie atins și lăsând autorităților naționale competența în ceea ce privește formele și mijloacele care să asigure apropierea legislației naționale de legislația comunitară. Este un instrument de armonizare legislativă, adoptată de Consiliul Uniunii Europene sau de Comisia Europeană. Directiva apare ca o „lege cadru”, pe care fiecare stat trebuie să o aplice punând în vigoare normele sale naționale.

buie reflectate principiile privind asigurarea protecției datelor cu caracter personal:

- Atît autoritatea care comunică datele, cît și autoritatea care le primește iau toate măsurile pentru a asigura, după caz, rectificarea, ștergerea sau blocarea datelor cu caracter personal, în cazul în care prelucrarea nu respectă standardele UE și ale CE, în special, din cauză că aceste date nu sînt adecvate, pertinente, exacte sau sînt excesive în raport cu scopul prelucrării. Aceasta include notificarea celeilalte Părți cu privire la orice rectificare, ștergere sau blocare.
- La cerere, autoritatea destinată informează autoritatea care transferă datele cu privire la modul în care au fost utilizate datele transferate și la rezultatele obținute.
- Datele cu caracter personal nu pot fi transferate decît autorităților competente. Transferul lor ulterior către alte autorități necesită autorizarea prealabilă a autorității care le-a transferat.
- Autoritatea care transferă datele și cea care le primește au obligația de a înregistra în scris comunicarea și primirea datelor cu caracter personal.

Politica externă și de securitate prevede cooperarea UE – Republica Moldova în baza valorilor comune și a intereselor mutuale. Scopul acestei cooperări este sporirea treptată a convergenței și eficacității în prevenirea conflictelor, combaterea terorismului, gestionarea situațiilor de criză, asigurarea stabilității regionale, dezarmarea, nonproliferarea și controlul armamentelor, controlul exporturilor acestora. Abordarea în cauză este reflectată în *Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC)* a UE și pornește de la principiile respectării suveranității și integrității teritoriale, inviolabilității hotarelor și independenței, potrivit Cartei ONU și Actului Final de la Helsinki din 1975. La modul practic, Republica Moldova și UE vor trebui să:

- participe în eventualele operații militare de gestionare a situațiilor de criză, conduse de UE, precum și în exercițiile și instruirile relevante, de la caz la caz, și ca urmare a invitației posibile din partea UE;

- susține funcționarea efectivă a Curții Penale Internaționale prin implementarea Statutului de la Roma;
- depună eforturi pentru identificarea unei soluții durabile a problemei transnistrene, cu respectarea deplină a suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, precum și pentru facilitarea în comun cu UE a reabilitării în perioada post-conflict. Până la soluționarea acesteia și fără a aduce atingere formatului de negocieri stabilit, problema transnistreană va constitui unul din subiectele principale pe agenda dialogului politic și cooperării dintre Republica Moldova și UE, precum și în dialogul și cooperarea cu alți actori internaționali interesați;
- coopereze la nivel bilateral, regional și internațional, pentru a preveni și combate terorismul în conformitate cu dreptul internațional, cu deciziile relevante ale ONU, cu standardele internaționale pentru drepturile omului și cu legislația internațională cu privire la refugiați și dreptul umanitar internațional etc.

Instituționalizarea monitorizării și adoptării deciziilor

Prin instituționalizare se înțelege transformarea unui fenomen sau a unui raport aflat în desfășurare într-un proces organizat, structurat, ierarhizat și funcțional, conform unor reguli clare. Pentru a imprima procesului de implementare a prevederilor AA un caracter ordonat pe toate dimensiunile, este prevăzută instituționalizarea comunicării și adoptării deciziilor de către părți. Cea mai înaltă instanță care va adopta decizii obligatorii pentru părți și recomandări va fi Consiliul de Asociere, ale cărui atribuție au fost descrise mai sus. **Consiliul de Asociere** va decide pe marginea creării unor organe specifice, necesare pentru implementarea prevederilor AA, stabilind componența, sarcinile și funcționarea acestora.

De asemenea, Acordul prevede constituirea **Comitetului de Asociere** din reprezentanții părților, care vor prezida lucrările în alternanță, având misiunea să ofere asistență Consiliului

de Asociere în exercitarea atribuțiilor sale. În acest sens, Consiliul de Asociere va stabili, în regulamentul său de procedură, sarcinile și atribuțiile Comitetului de Asociere, inclusiv pregătirea reuniunilor Consiliului de Asociere și preluarea, prin delegare, a oricăror dintre competențele Consiliului cu dreptul de a adopta decizii obligatorii prin acordul părților, atât în domeniile de competență ale Comitetului, cât și în cele delegate de Consiliu. Comitetul de Asociere se va întruni cel puțin o dată pe an într-o configurație specifică tematicii examinate în conformitate cu prevederile Titlului V (Comerțul și aspectele legate de comerț), referitoare la Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător.

La rîndul său, Comitetul de Asociere va fi asistat de **subcomitete**, pe care le va putea constitui potrivit prevederilor AA, inclusiv, pentru a examina progresul înregistrat în dialogul dintre părți. Subcomitetele vor avea competența adoptării deciziilor în domeniile și în cazurile prevăzute de AA, informînd periodic Comitetul de Asociere despre activitățile efectuate, conform cerințelor.

Potrivit AA, va fi creat un **Comitet Parlamentar de Asociere**, care va avea rolul unui forum pentru membrii Parlamentului European și ai Parlamentului Republicii Moldova, în vederea organizării unor discuții și dezbateri pe marginea problemelor de interes comun, prevăzute de AA. Regulamentul, agenda și frecvența întrunirilor vor fi stabilite de comun acord. Comitetul Parlamentar de Asociere va putea solicita de la Consiliul de Asociere informații relevante privind implementarea AA, avînd dreptul să facă recomandări Consiliului de Asociere. Consiliul de Asociere va oferi informațiile solicitate și va ține la curent Comitetul Parlamentar de Asociere despre deciziile și recomandările adoptate. Comitetul Parlamentar de Asociere va putea crea **subcomisii parlamentare de asociere** specializate, pentru a-și eficientiza activitatea.

Ca element al unei democrații participative, potrivit AA, va fi creată o **Platformă a Societății Civile**, care va reprezenta un

forum pentru dezbateri și schimb de opinii între reprezentanții societății civile din UE și Republica Moldova privind implementarea prevederilor AA. Reuniunile din cadrul Platformei Societății Civile se vor desfășura periodic, în baza unui regulament pe care îl va elabora și adopta, iar lucrările vor fi prezidate în mod alternativ de RM și UE. Conducerea Platformei Societății Civile va fi informată despre deciziile și recomandările Consiliului de Asociere, având posibilitatea, la rîndu-i, să facă recomandări Consiliului de Asociere și să comunice cu regularitate, deopotrivă, cu Comitetul de Asociere și Comitetul Parlamentar de Asociere despre realizarea obiectivelor AA.

Tabelul de mai jos demonstrează că dialogul politic și comunicarea în cadrul Acordului de Asociere sînt, practic, similare celor din cadrul Acordului de Parteneriat și Cooperare, Republica Moldova avînd o experiență de mai bine de 15 ani de cooperare în ceea ce privește adoptarea deciziilor în astfel de formate instituționalizate. Menționarea acestui fapt este necesară pentru a combate temerile evocate, precum că AA prevede constituirea unui organ supranațional de adoptare a deciziilor, în care reprezentanții Republicii Moldova se vor afla în minoritate, decizii care, de fapt, vor fi impuse. Însă atît APC, cît și AA prevăd în mod explicit că deciziile vor fi adoptate de comun acord, adică prin consens, iar ședințele în toate formatele instituționalizate vor fi prezidate în baza alternanței de reprezentanții UE și ai Republicii Moldova.

Acordul de Asociere (2014 -)	Acordul de Parteneriat și Cooperare (1998-2014)
Consiliul de Asociere	Consiliul de Cooperare
Comitetul de Asociere	Comitetul de Cooperare
Subcomitete	Subcomitetele au fost constituite în vederea implementării PAUEM.
Comitetul Parlamentar de Asociere	Comitetul Parlamentar de Cooperare
Platforma Societății Civile	O Platformă a Societății Civile a fost constituită după lansarea Parteneriatului Estic.

Administrația publică

Republica Moldova și UE vor coopera în vederea dezvoltării unei administrații publice eficiente și responsabile, care să funcționeze în baza unor instituții eficiente în beneficiul întregii populații a Republicii Moldova. Atenția principală va fi concentrată pe modernizarea și dezvoltarea funcțiilor executive, în scopul prestării serviciilor de calitate pentru cetățenii Republicii Moldova. Dimensiunile principale ale cooperării în domeniul administrației publice vor fi:

- dezvoltarea instituțională și funcțională a autorităților publice pentru a spori eficiența activității lor, și asigurarea unui proces decizional și de planificare strategică eficient, participativ și transparent;
- modernizarea serviciilor publice, care include introducerea și implementarea guvernării electronice, cu scopul sporirii eficienței privind prestarea serviciilor pentru cetățeni și reducerii costurilor de gestionare a afacerilor;
- crearea unui serviciu public profesionist, bazat pe principiul răspunderii manageriale și delegării efective a competențelor, precum și angajării echitabile și transparente, instruirii, evaluării și remunerării;
- managementul eficient și profesionist al resurselor umane și dezvoltarea carierei;
- promovarea valorilor etice în serviciul public;

- extinderea cooperării asupra tuturor nivelelor administrației publice, inclusiv asupra administrației locale.

Societățile comerciale, evidența contabilă, guvernarea corporativă

Crearea unei economii de piață funcționale și stimularea comerțului presupune îmbrățișarea de către Republica Moldova a unui set efectiv de reguli și practici în domeniile dreptului societăților comerciale, guvernării corporative, contabilității și auditului. Pentru atingerea acestor obiective, Republica Moldova urmează să asigure:

- protecția acționarilor, creditorilor și altor actori economici în conformitate cu regulile UE din acest domeniu. Această protecție presupune oferirea garanțiilor respective pentru protejarea intereselor asociațiilor sau a terților, reglementarea juridică a activității, fuziunilor și divizărilor societăților comerciale, activitatea sucursalelor acestora etc. Pentru realizarea acestor obiective, Republica Moldova va trebui să implementeze prevederile a opt directive europene și a șapte modificări la acestea, în termen de doi-trei ani;
- introducerea standardelor internaționale relevante la nivel național și armonizarea treptată cu regulile UE în domeniul contabilității și auditului. De asemenea, urmează să fie soluționate în conformitate cu standardele internaționale problemele referitoare la conturile anuale și cele consolidate ale societăților comerciale, auditul legal și asigurarea calității pentru auditorii legali și firmele de audit care auditează entități de interes public, limitarea răspunderii civile a auditorilor legali și societăților de audit. Pentru realizarea acestor obiective, Republica Moldova va trebui să implementeze prevederile a șase directive europene și a două modificări la acestea, în termen de doi-trei ani;

- dezvoltarea politicilor de guvernanță corporativă în conformitate cu standardele internaționale, precum și armonizarea treptată cu regulile și recomandările UE în acest domeniu. Potrivit principiilor Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), guvernarea corporativă specifică este distribuția drepturilor și responsabilităților dintre diferitele categorii de persoane implicate în companie, cum ar fi: consiliul de administrație, directorii, acționarii și alte categorii, și stabilește regulile și procedeele de luare a deciziilor privind activitatea unei companii. De asemenea, guvernarea corporativă se referă la modul în care companiile pot deveni mai eficiente, prin folosirea unor structuri instituționale, cum ar fi actele constitutive, organigramele și cadrul legislativ, modul în care deținătorii de acțiuni pot să asigure și să motiveze directorii companiilor, astfel încât să obțină beneficiile așteptate de pe urma investițiilor lor. Pentru realizarea acestor obiective, Republica Moldova va trebui să implementeze prevederile a cinci directive europene, fără termene stabilite.

Politica socială, ocuparea forței de muncă

Republica Moldova și UE vor menține și consolida dialogul și cooperarea în domeniile: ocuparea forței de muncă; sănătate și siguranță la locul de muncă împotriva factorilor nocivi; dialogul social dintre angajatori, angajați și autorități; protecția socială; incluziunea socială, egalitatea dintre genuri și antidiscriminarea socială. Scopul urmărit este de a contribui la promovarea unui număr mai mare de locuri de muncă mai bine plătite, reducerea sărăciei, consolidarea coeziunii sociale, dezvoltarea durabilă și îmbunătățirea calității vieții. În acest sens, părțile se vor ocupa de promovarea responsabilității și răspunderii corporative și sociale și vor încuraja practicile de afaceri responsabile, cum ar fi cele promovate de Declarația tripartită a Inițiativei *Global Compact* a ONU și Organizației Internaționale a Muncii

(ILO) cu privire la principiile referitoare la întreprinderile multinaționale și politica socială. Pentru realizarea acestor obiective, Republica Moldova va trebui să implementeze prevederile a 39 de directive europene în termene de la doi până la zece ani.

Protecția consumatorului

Republica Moldova și UE vor coopera pentru a asigura un nivel înalt de protecție a consumatorilor și atinge compatibilitatea dintre sistemele lor de protecție a consumatorilor. În acest sens, Republica Moldova va întreprinde următoarele acțiuni:

- va armoniza legislația cu privire la consumatori cu cea a UE, eliminând barierele din calea comerțului, pentru a asigura consumatorilor posibilități reale de a alege produsele cele mai bune;
- va asigura schimbul de informații cu privire la sistemele de protecție a consumatorilor, aplicarea legislației privind produsele de consum, supravegherea pieței;
- va informa consumatorii, educându-i și responsabilizându-i, asigurându-le despăgubiri în caz de încălcare a drepturilor consumatorilor;
- va instrui funcționarii din administrație și alți reprezentanți ai intereselor consumatorilor;
- va încuraja dezvoltarea asociațiilor de consumatori independente.

Pentru realizarea acestor obiective, Republica Moldova va trebui să implementeze, în termen de doi-patru ani prevederile a 18 directive și recomandări, referitoare la: siguranța generală a produselor; informarea corectă a consumatorilor în vederea evitării pericolului pentru sănătatea și siguranța lor; siguranța produselor pentru copii; protecția consumatorilor prin indicarea corectă a prețurilor la produsele oferite; prevenirea practicilor comerciale neloiale ale întreprinderilor; încheierea contractelor cu consumatorii, inclusiv a contractelor la distanță; instituirea organismelor responsabile cu soluționarea extrajudiciară a liti-

giilor în materie de consum, instituirea organelor extrajudiciare competente să soluționeze prin mediere litigiile de consum etc.

Statistica

Republica Moldova și UE vor dezvolta și consolida cooperarea în domeniul statisticii, contribuind astfel la realizarea, pe termen lung, a obiectivului de furnizare a datelor statistice în timp util, comparabile la nivel internațional și sigure. Sistemul național de statistică, durabil, eficient și independent din punct de vedere profesional, va furniza informații relevante pentru cetățenii, companiile și factorii decizionali din Republica Moldova și din UE, permițându-le să aprobe decizii care să aibă la bază informații veridice. Sistemul național de statistică va fi adaptat la principiile fundamentale ale Statisticii Oficiale a ONU, luînd în considerație legislația UE cu privire la statistică, inclusiv Codul de bune practici al statisticilor europene, pentru a armoniza sistemul național de statistică cu normele și standardele europene.

Cooperarea se va efectua în cadrul Sistemului European de Statistică, în care Eurostat⁵ este autoritatea statistică de specialitate, incluzînd statisticile:

- demografice, inclusiv datele cu privire la recensăminte și statisticile sociale;
- agricole, inclusiv datele statistice cu privire la recensăminte și statisticile de mediu;
- comerciale, inclusiv registrele întreprinderilor și utilizarea surselor administrative în scopuri de statistică;
- macroeconomice, inclusiv conturile naționale, statisticile cu privire la comerțul exterior, statisticile cu privire la investițiile directe străine;
- domeniului energetic;
- managementului calității, inclusiv instruirea, diseminarea, utilizarea tehnologiilor informaționale etc.

⁵ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Armonizarea legislației în domeniul statisticii se va efectua în conformitate cu Compendiul privind cerințele statistice, pe care părțile îl consideră anexat la Acordul de Asociere.

Politica bugetară, inspecția financiară, auditul extern

Republica Moldova va dezvolta un sistem modern, transparent, responsabil și eficient de management al finanțelor publice, compatibil cu principiile UE, care va cuprinde:

- politica bugetară, care va asimila practica UE de dezvoltare continuă a planificării bugetare multianuale;
- controlul intern prin intermediul auditului intern în instituțiile administrației centrale și locale;
- inspecția financiară, complementată de auditul intern pentru asigurarea controlului veniturilor și cheltuielilor guvernului și pentru combaterea fraudelor financiare și a corupției;
- auditul extern, în conformitate cu principiile Organizației Instituțiilor Supreme de Audit⁶ (INTOSAI).

Impozitarea

Republica Moldova își va îmbunătăți administrarea fiscală în vederea stimulării creșterii economice, dezvoltării relațiilor comerciale, investițiilor și concurenței loiale. Urmează a fi consolidată capacitatea colectării impozitelor, combaterea eficientă a evaziunilor fiscale și a procedurilor de rambursare a taxei pe valoare adăugată (TVA). Un alt obiectiv al Republicii Moldova va fi armonizarea politicilor privind contracararea și combaterea fraudelor și contrabandei cu produse accizabile.

Pentru apropierea de standardele UE în domeniul administrației fiscale, Republica Moldova va trebui să-și armonizeze, timp de doi-șapte ani, legislația în conformitate cu prevederile a șapte directive ale Comisiei Europene, care se referă la: sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată, cotele și baza de impozi-

⁶ <http://www.intosai.org/news.html>

tare, scutirile și deducerile; structura și ratele accizelor aplicate tutunului prelucrat; structura accizelor asupra alcoolului și băuturilor alcoolice; impozitarea produselor energetice și a electricității; impozitarea pe cifra de afaceri etc.

Serviciile financiare

Republica Moldova, cu suportul UE, va adopta reguli și practici pentru asigurarea stabilității și integrității sistemului financiar, în general, și a serviciilor financiare, în particular, prin cooperarea adecvată dintre actorii sistemului financiar, organele de reglementare și cele de supraveghere. Atingerea acestor obiective este necesară pentru edificarea unei economii de piață funcționale și stimularea schimburilor comerciale dintre Republica Moldova și UE.

Efortul Republicii Moldova pentru armonizarea legislației sale cu actele legislative ale UE în domeniul serviciilor financiare se va încadra în perioada de la un an până la cinci ani. În această perioadă, Republica Moldova va trebui să asimileze standardele europene prevăzute în 40 de directive și recomandări, care se referă la: politicile prudențiale privind achizițiile și majorările de participații în sectorul financiar; supravegherea suplimentară a instituțiilor de credit, a întreprinderilor de asigurare și a întreprinderilor de investiții care aparțin unui conglomerat financiar; inițierea și exercitarea activității instituțiilor de credit; accesul la activitate, desfășurarea și supravegherea prudențială a activității instituțiilor emitente de monedă electronică; sistemele de garantare a depozitelor; conturile anuale și conturile consolidate ale băncilor și ale altor instituții financiare; reorganizarea și lichidarea instituțiilor de credit; inițierea și exercitarea activității de asigurare; asigurarea de răspundere civilă pentru pagubele produse de autovehicule și controlul obligației de asigurare a acestei răspunderi; activitățile și supravegherea instituțiilor pentru furnizarea de pensii ocupaționale; piețele instrumentelor financiare; cerințele organizatorice și condițiile de funcționare a întreprinderilor de investiții; sis-

temele de compensare pentru investitori; combaterea utilizării abuzive a informațiilor confidențiale și de manipulare a pieței; informațiile confidențiale și definiția manipulării pieței; agențiile de *rating* de credit; organismele de plasament colectiv în valori mobiliare; contractele de garanție financiară etc.

Industria și întreprinderile

Republica Moldova și UE vor coopera în domeniul politicii industriale și dezvoltării întreprinderilor, îndeosebi a celor mici și mijlocii (ÎMM), cu scopul îmbunătățirii mediului de afaceri. Cooperarea va avea drept dominantă activitatea de consolidare și îmbunătățire a cadrului administrativ și de reglementare simplă și rațională pentru întreprinderi. Printre alte priorități ale cooperării, figurează următoarele:

- dezvoltarea parteneriatelor public-private;
- promovarea eficienței energetice și a produselor curate;
- încurajarea inovațiilor, asimilarea noilor tehnologii;
- dezvoltarea clusterelor de producere și facilitarea accesului la finanțare;
- încurajarea contactelor dintre întreprinderile din Republica Moldova și cele din UE în scopul modernizării;
- promovarea activității de export etc.

Agricultura și dezvoltarea rurală

Republica Moldova își va dezvolta agricultura cu suportul UE prin intermediul politicilor agrare, însoțite de adecvarea cadrului legislativ la aceste politici. Cooperarea în domeniul dezvoltării agriculturii și dezvoltării rurale va cuprinde:

- dezvoltarea abilităților de planificare și implementare a politicilor la nivel central și local;
- modernizarea producerii agricole și asigurarea durabilității acesteia prin îmbunătățirea competitivității sectorului agricol, eficienței și transparenței piețelor;

- promovarea politicilor cu privire la calitate și mecanismelor de control a acestora, în particular, a indicațiilor geografice și agriculturii ecologice;
- diseminarea cunoștințelor și promovarea serviciilor de consiliere și consultanță agricolă pentru producătorii agricoli etc.

Pentru apropierea de standardele UE în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale, Republica Moldova va trebui să-și armonizeze, timp de trei-cinci ani, legislația în conformitate cu prevederile a 45 de directive și regulamente ale Comisiei Europene, care se referă la: politica privind calitatea, protecția indicațiilor geografice și ale denumirilor de origine ale produselor agricole și alimentare, a băuturilor spirtoase; agricultura ecologică, producția, etichetarea și exportul produselor ecologice; standardele de comercializare a plantelor, semințelor, produsele obținute din plante, fructelor și legumelor; standardele de comercializare a animalelor vii și a produselor animaliere etc.

Domeniul energetic

Republica Moldova va coopera cu UE pentru a-și asigura securitatea energetică în baza principiilor de interes reciproc, eficiență energetică, transparență și previzibilitate. Atingerea acestor obiective presupune integrarea Republicii Moldova pe piața energetică europeană. În acest proces, reglementările din domeniul energetic vor fi aduse în conformitate cu cele europene, inclusiv cu Tratatul Comunității Energetice, pentru a asigura competitivitatea și accesul la energie sigură, sustenabilă din punct de vedere al ocrotirii mediului. Strategiile și politicile în domeniul energetic vor include:

- dezvoltarea piețelor energetice competitive, transparente și nediscriminatorii în conformitate cu standardele UE;
- dezvoltarea unui mediu investițional atractiv și stabil;
- dezvoltarea infrastructurii energetice pentru diversificarea surselor de energie; furnizorii și rutele de transportare de o manieră eficientă și ecologic sigură, inclusiv prin

facilitarea accesului la investiții și finanțate din credite și granturi;

- promovarea eficienței energetice și economisirii energiei, inclusiv a performanței energetice a clădirilor, dezvoltarea surselor de energie regenerabilă, care să nu dăuneze mediului;
- cooperarea științifică și tehnică pentru dezvoltarea și perfecționarea tehnologiilor în producerea, transportarea, aprovizionarea și utilizarea finală a energiei etc.

Pentru realizarea acestor obiective, Republica Moldova va trebui să implementeze prevederile a 22 de directive și recomandări, ținând cont de termenele prevăzute în acordurile existente cu UE, în următoarele domenii: piața energiei electrice; accesul la rețeaua pentru schimburile transfrontaliere de energie electrică; siguranța aprovizionării cu energie electrică și investițiile în infrastructuri; piața internă în sectorul gazelor naturale; accesul la rețelele pentru transportul gazelor naturale; măsurile de garantare a securității aprovizionării cu gaze naturale; piața produselor petroliere, menținerea unui nivel minim de rezerve de țiței și de produse petroliere; investiții în infrastructura energetică; autorizațiile de prospectare, explorare și extracție a hidrocarburilor; performanța energetică a clădirilor; promovarea vehiculelor de transport rutier nepoluante și eficiente din punct de vedere energetic; stabilirea cerințelor în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic; indicarea consumului energetic pe etichetele aplicate pe echipamentele electrocasnice și de birou; utilizarea energiei din surse regenerabile etc.

Transportul

Republica Moldova va coopera cu UE în privința elaborării unei politici naționale durabile în domeniul transporturilor, cuprinzând toate modurile de transport, atât din țară, cât și conexiunile cu UE și țările vecine, pentru a asigura sisteme de transport eficiente, cu funcționalitate sigură și cu un înalt nivel

de securitate pentru beneficiari. Cooperarea se va axa, în special, pe îmbunătățirea serviciilor de transportare a pasagerilor și mărfurilor, sporirea fluidității fluxurilor de transport, prin înlăturarea obstacolelor administrative, tehnice și altor obstacole, facilitând trecerile de frontieră. Pentru atingerea acestor obiective, vor fi elaborate:

- strategii sectoriale pentru dezvoltarea infrastructurii transporturilor și modernizarea echipamentelor tehnice și a mijloacelor de transport (rutier, feroviar, aviatic, naval), care vor avea drept punct de pornire harta orientativă a rețelei strategice de transport elaborată de Republica Moldova;
- strategii de finanțare pentru dezvoltarea sistemelor de transport, dar mai ales pentru întreținerea și asigurarea calității infrastructurii transporturilor. Un rol aparte vor avea investițiile în reabilitarea și extinderea căilor feroviare și rutiere de importanță internațională care traversează teritoriul Republicii Moldova, începând cu drumurile naționale M3 (Chișinău-Giurgiulești) și M14 (Brest-Briceni-Tiraspol-Odesa), precum și amenajarea și modernizarea legăturilor feroviare utilizate pentru traficul internațional și de tranzit;
- planuri de aderare la organizațiile internaționale relevante în domeniul transporturilor și la acordurile internaționale;
- planuri de cooperare științifică și tehnică, de schimb de informații pentru perfecționarea tehnologiilor în domeniul transporturilor etc.

Pentru realizarea acestor obiective, Republica Moldova va trebui să implementeze prevederile a 51 de directive și recomandări, dintre care 22 se referă la transportul maritim, în termene cuprinse între doi și șase ani sau termene prevăzute în acordurile existente cu UE. Aproximarea legislației se referă la condițiile tehnice și de securitate; accesul la piață și infrastructură etc.

Protecția mediului înconjurător

Cooperarea Republicii Moldova cu UE în domeniul mediului pornește de la premisa că dezvoltarea economică poate fi durabilă dacă se ia în considerare ecologizarea acesteia. Protecția mediului are impact asupra sănătății oamenilor, de aceea, întreprinderile și companiile vor fi motivate ca eficiența lor economică să depindă de eforturile de conservare a mediului. Cooperarea va cuprinde elaborarea strategiei generale și sectoriale de mediu privind calitatea aerului, gestionarea calității și resurselor de apă; gestionarea deșeurilor și resurselor; protecția biodiversității și naturii; poluarea industrială, pericolele industriale și substanțele chimice, poluarea fonică, protecția solului, mediul urban și rural, inovațiile ecologice, incluzând grafice clar definite și indicatori de bază pentru implementare, responsabilitățile administrative, precum și strategiile de finanțare pentru investițiile în infrastructură și tehnologie.

În vederea realizării obiectivelor menționate, Republica Moldova va trebui, timp de zece ani, să-și armonizeze legislația în conformitate cu prevederile a 23 de directive și regulamente ale Comisiei Europene. Acestea se referă la: ajustarea politicilor de mediu, evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private, în desfășurare, asupra mediului, asigurarea accesului publicului la informațiile ce țin de mediul înconjurător, asigurarea participării publicului la elaborarea anumitor planuri și programe privind mediul; calitatea aerului înconjurător, gradul de poluare cu substanțe chimice toxice, controlul emisiilor de compuși organici volatili, plafonarea emisiei pentru anumiți poluanți; calitatea apei și gestionarea resurselor acvatice, calitatea apei destinate consumului uman, protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, evaluarea și gestionarea riscurilor de inundații, tratarea apelor urbane reziduale; depozitarea deșeurilor, gestionarea deșeurilor; protecția naturii, în special, conservarea păsărilor și animalelor sălbatice; controlul poluării industriale, exportul și importul de produse chimice periculoase, transportarea și controlul poluării cu astfel de pro-

duse; înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice etc.

Politici climatice

Republica Moldova va coopera cu UE în vederea atenuării schimbărilor climatice. În acest sens, se vor efectua expertize, schimburi de date și vor fi elaborate și implementate strategii pentru utilizarea în activitatea umană a inovațiilor și tehnologiilor ce vor permite:

- reducerea emisiei de dioxid de carbon și a altor gaze cu efect de seră;
- micșorarea pericolului de distrugere a stratului de ozon care ne protejează de razele ultraviolete etc.

În vederea realizării obiectivelor menționate, Republica Moldova va trebui, într-o perioadă de patru-opt ani, să-și armonizeze legislația în conformitate cu prevederile a 4 directive și regulamente ale Comisiei Europene. Acestea se referă la: stabilirea unui sistem de schimburi comerciale pentru cotele de emisie a gazului cu efect de seră; limitarea emisiei dioxidului de carbon, a anumitor gaze fluorurate cu efect de seră și a substanțelor care diminuează stratul de ozon; calitatea benzinei și a motorinei etc.

Societatea informațională

Republica Moldova și UE vor coopera în vederea dezvoltării Societății Informaționale. Scopul urmărit este de a oferi cetățenilor și persoanelor din sfera businessului acces la servicii rapide, de calitate înaltă, la preț redus și fără breșe pentru acte de corupție. Instrumentarul de realizare a acestor obiective ține de accesul pe scară largă la tehnologiile informaționale și de comunicare (TIC). Acțiunile principale vor cuprinde:

- promovarea accesului, pe bandă largă, la rețele informaționale specializate, îmbunătățirea securității comunicațiilor și dezvoltarea serviciilor publice *on-line*;
- consolidarea capacității administrative a administrației naționale în domeniul comunicațiilor și tehnologiilor

informaționale, precum și a agenției de reglementare independente, pentru a încuraja utilizarea mai eficientă a resurselor de spectru și a promova interoperabilitatea rețelelor în Republica Moldova și în UE;

- promovarea implementării instrumentelor TIC pentru o mai bună guvernare, învățare și cercetare prin mediile electronice, sănătate publică, digitalizarea patrimoniului cultural, dezvoltarea conținutului electronic (e-Content) și comerțului electronic; sporirea nivelului de securitate a datelor cu caracter personal și protecția vieții private în comunicațiile electronice.

Pentru realizarea obiectivelor menționate, Republica Moldova va trebui să-și aproximeze legislația potrivit prevederilor a 12 directive europene, în termen de până la trei ani. Cele mai importante obligații se referă la: cadrul de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice; autorizarea rețelelor și serviciilor de comunicații electronice; accesul la rețelele de comunicații electronice și la infrastructura asociată; serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile de comunicații electronice; concurența pe piețele de rețele și servicii de comunicații electronice; cadrul de reglementare pentru politica de gestionare a rețelelor radio; aspectele juridice ale societății informaționale, în special, pentru semnătura electronică și comerțul electronic etc.

Turismul

Republica Moldova și UE vor depune eforturi pentru dezvoltarea turismului și consolidarea unei industrii competitive și durabile a turismului, menit să genereze creșterea economică și ocuparea forței de muncă. Dezvoltarea turismului țintește în:

- valorificarea patrimoniului cultural;
- promovarea unui parteneriat strategic între sectorul public, sectorul privat și interesele comunității, pentru a asigura o dezvoltare durabilă a turismului;

- dezvoltarea turismului comunitar prin respectarea integrității și intereselor comunităților locale, în special, în zonele rurale;
- asimilarea celor mai bune practici și a tehnologiilor inovatoare în domeniul turismului etc.

Dezvoltarea regională și transfrontalieră

Republica Moldova și UE vor coopera în domeniul dezvoltării regionale, urmărind înlăturarea dezechilibrelor majore dintre regiuni, suportul mai pregnant pentru regiunile dezavantajate, conectarea lor mai eficientă cu alte zone pentru înlăturarea dezechilibrelor și asigurarea unei cooperări economice reciproc avantajoase. La baza acestei activități sînt puse următoarele principii:

- descentralizarea procesului decizional, de la nivelul central spre nivelul comunităților regionale;
- consolidarea parteneriatului dintre toate părțile implicate în dezvoltarea regională;
- cofinanțarea, prin contribuția financiară a Părților implicate în implementarea programelor și proiectelor de dezvoltare regională.

Dezvoltarea regională va fi conjugată cu cea transfrontalieră, pentru care va fi perfecționat cadrul juridic, în sensul facilitării relațiilor dintre regiunile respective. Activitățile cele mai importante vor fi îndreptate spre:

- consolidarea capacităților instituționale și operaționale ale instituțiilor naționale și regionale în domeniile dezvoltării regionale și planificării de amenajare a teritoriului în conformitate cu regulamentele și practica UE;
- îmbunătățirea mecanismelor de interacțiune verticală și orizontală a administrației publice centrale și locale în procesul de elaborare și implementare a politicilor regionale;
- impulsionarea dezvoltării economice, sociale și a turismului;

- îmbunătățirea conexiunilor de energie și transport, inclusiv restabilirea navigației pe râul Prut;
- protecția mediului, conservarea biodiversității, protejarea mai eficientă de inundațiile transfrontaliere etc.

Sănătatea publică

Republica Moldova și UE vor coopera în domeniul sănătății publice ca element de bază pentru un înalt nivel de viață. Creșterea gradului de siguranță în sistemul sănătății publice și protecției sănătății umane va servi drept premisă pentru dezvoltarea durabilă și creșterea economică. Cooperarea va cuprinde în particular următoarele priorități:

- consolidarea sistemului de sănătate publică al Republicii Moldova, asigurarea unei eficiente asistențe medicale primare, îmbunătățirea guvernării sănătății și finanțării asistenței medicale;
- inspecția epidemiologică și controlul bolilor transmise, cum ar fi HIV/SIDA, hepatita virală și tuberculoza etc., prevenirea și controlul bolilor netransmisibile, promovarea modului de viață sănătos și abordarea problemelor majore pentru sănătate, cum ar fi nutriția, dependența de alcool, droguri și tutun;
- implementarea acordurilor internaționale în domeniul sănătății, a Regulamentelor internaționale cu privire la sănătate și Convenției-Cadru privind controlul tutunului din 2003;
- integrarea treptată a Republicii Moldova în rețelele de sănătate relevante ale Uniunii Europene și consolidarea treptată a interacțiunii dintre Republica Moldova și Centrul European pentru Prevenirea și Controlul Bolilor.

Pentru a realiza obiectivele menționate, Republica Moldova va trebui, timp de cel puțin zece ani, să-și armonizeze legislația în conformitate cu prevederile a 20 de directive și regulamente europene. Acestea se referă la: adoptarea și punerea în aplicare a legilor și actelor administrative în materie de fabricare, pre-

zentare și vânzare a produselor din tutun, prevenirea fumatului și inițiativele de îmbunătățire a controlului tutunului; crearea rețelelor de supraveghere epidemiologică și control al bolilor transmisibile, sistemul de alertă precoce și de reacție pentru prevenirea și controlul bolilor transmisibile; stabilirea standardelor de calitate și securitate pentru colectarea, controlul, prelucrarea, stocarea și distribuirea sîngelui uman și a componentelor sangvine; stabilirea standardelor de calitate și securitate pentru donarea, obținerea, controlul, prelucrarea, conservarea, stocarea și distribuirea țesuturilor și a celulelor umane; sănătatea mintală, combaterea dependenței de droguri, consumul de alcool în rîndul tinerilor, în special, în rîndul copiilor și al adolescenților; *screening*-ul împotriva cancerului etc.

Protecția civilă

Republica Moldova și UE vor coopera în privința prevenirii dezastrelor tehnogene și a consecințelor dezastrelor naturale. Cooperarea va avea loc în baza:

- egalității și beneficiului mutual, schimbului de informații și expertiză la nivel național, regional și internațional;
- avertizării timpurii cu privire la situațiile excepționale pe scară largă, care afectează UE sau Republica Moldova etc.

Educație, instruire, politici de tineret

Republica Moldova și UE vor coopera în domeniile politicilor de tineret și promovarea studiului pe durata vieții. Accentul va fi pus pe învățămîntul superior, menit să creeze oportunități pentru crearea unor locuri de muncă noi și pentru creșterea economică. Principalele acțiuni se vor referi la:

- modernizarea sistemelor de educație și instruire, sporind calitatea, relevanța și accesul;
- promovarea convergenței în învățămîntul superior, pornind de la procesul de la Bologna și agenda UE de modernizare a învățămîntului superior;

- consolidarea cooperării academice la nivel internațional, a participării în programele de cooperare ale UE, creșterea mobilității studenților și cadrelor didactice;
- crearea unui cadru național de calificare pentru îmbunătățirea nivelului de transparență și recunoașterea în spațiul european a calificărilor și competențelor;
- promovarea scopurilor stabilite în procesul de la Copenhaga⁷ privind cooperarea europeană în învățământul și instruirea profesional-tehnică;
- cooperarea și schimburile în domeniile de interes reciproc, cum ar fi diversitatea lingvistică și învățarea limbilor pe durata vieții, prin schimbul de informații și al celor mai bune practici;
- facilitarea participării active a tuturor persoanelor tinere la dezvoltarea societății;
- susținerea mobilității persoanelor tinere și celor angajați în activitățile cu tinerii drept mijloc de promovare a dialogului intercultural și de acumulare a cunoștințelor, deprinderilor și competențelor în afara sistemelor educaționale formale, inclusiv prin voluntariat etc.

Cercetare și dezvoltare tehnologică

Republica Moldova și UE vor coopera în toate domeniile de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică, pentru crearea unor avantaje reciproce și respectând drepturile de proprietate intelectuală. Cooperarea va include în mod prioritar:

- schimbul de informații științifice și tehnologice;
- facilitarea accesului reciproc la programele Părților, având în vedere sporirea capacității de cercetare și de participare a instituțiilor de învățământ și academice din Republica Moldova în Programul-Cadru de Cercetare al UE;

⁷ Lansat în 2002, procesul de la Copenhaga vizează creșterea performanțelor, a calității și a atractivității educației și formării profesionale (EFP) prin întărirea cooperării la nivel european. Procesul se bazează pe priorități convenite de comun acord, revizuite o dată la doi ani.

- promovarea proiectelor comune de cercetare, instruire și de mobilitate pentru savanți și cercetători etc.

Cultură și mass-media

Republica Moldova și UE vor coopera în domeniul culturii, bazându-se pe principiile Convenției Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) din 2005 cu privire la protecția și promovarea diversității formelor de expresie culturală. Vor fi dezvoltate politici în domeniile de interes reciproc, inclusiv în ceea ce privește dezvoltarea industriilor culturale în Uniunea Europeană și în Republica Moldova. Cooperarea se va axa preponderent pe:

- dezvoltarea dialogului intercultural prin participarea reprezentanților din domeniul culturii și societății civile ai UE și Republicii Moldova;
- promovarea industriei audiovizualului și încurajarea co-producțiilor în sfera cinematografiei și televiziunii;
- instruirea jurnaliștilor și altor profesioniști din sfera mass-mediei, precum și susținerea agențiilor mass-media din RM, pentru a consolida independența, profesionalismul și legăturile acestora cu mass-media din UE, în conformitate cu standardele europene, inclusiv cu standardele Consiliului Europei (CE) și cu Convenția UNESCO privind protecția și promovarea diversității formelor de expresie culturală din 2005 etc.

Republica Moldova se angajează să-și armonizeze, timp de doi ani, legislația cu prevederile directivei europene privind serviciile mass-media audiovizuale.

Societatea civilă

Republica Moldova și UE vor stabili și menține un dialog privind societatea civilă, urmărind următoarele obiective:

- consolidarea contactelor și schimbului de informații și experiență între toate sectoarele societății civile din Uniunea Europeană și din Republica Moldova;

- facilitarea cunoașterii și înțelegerii reciproce mai profunde a Republicii Moldova și Uniunii Europene prin intermediul organizațiilor societății civile, asigurând un nivel mai înalt de conștientizare a oportunităților și provocărilor pentru relațiile viitoare;
- implicarea societății civile în relațiile UE–Republica Moldova, în particular, prin implementarea Acordului de Asociere;
- participarea societății civile în procesul decizional public, în particular, prin stabilirea unui dialog deschis, transparent și permanent între instituțiile publice și asociațiile reprezentative și societatea civilă;
- dezvoltarea instituțională și consolidarea organizațiilor societății civile prin diverse modalități, cum ar fi – *advocacy*, crearea de rețele neformale și formale, vizite mutuale, îmbunătățirea cadrului legal pentru societatea civilă etc.

Protecția și drepturile copilului

Republica Moldova și UE vor coopera în vederea asigurării și promovării drepturilor copilului, în conformitate cu legile și standardele internaționale, în particular, cu Convenția ONU privind drepturile copilului din 1989. Cooperarea la acest nivel va include:

- prevenirea și combaterea tuturor formelor de exploatare, inclusiv munca copiilor, abuzul, neglijarea și violența împotriva copiilor;
- elaborarea și consolidarea cadrului legal și instituțional, desfășurarea campaniilor de sensibilizare în domeniul respectiv;
- îmbunătățirea sistemului de identificare și asistență a copiilor în situații vulnerabile, care include participarea sporită a copiilor în procesul de implementare a mecanismelor eficiente de examinare a reclamațiilor individuale din partea copiilor;

- reducerea sărăciei printre copii, axarea politicilor sociale pe asigurarea bunăstării copiilor și pe promovarea și facilitarea accesului copiilor la educație;
- promovarea drepturilor copilului în cadrul familiei și instituțiilor, consolidarea capacităților părinților și îngrijitorilor pentru a asigura dezvoltarea normală a copilului;
- implementarea documentelor internaționale relevante, inclusiv a celor elaborate în cadrul Organizației Națiunilor Unite, Consiliului Europei și Conferinței de la Haga privind Dreptul Internațional Privat, cu scopul promovării și protejării drepturilor copiilor.

Participarea Republicii Moldova în agențiile și programele UE

În procesul de cooperare în cadrul Acordului de Asociere, Republica Moldova va menține un dialog permanent cu UE în ceea ce privește participarea în cadrul agențiilor și programelor UE, prin care Republica Moldova va fi informată despre crearea unor agenții și programe noi, precum și referitor la schimbările termenilor de participare în programele și agențiile existente. Republica Moldova va încheia acorduri separate cu UE, pentru a permite participarea Moldovei în fiecare din aceste agenții, care vor include suma contribuției financiare. De asemenea, Republica Moldova va avea permisiunea de a participa în toate programele actuale și viitoare ale UE, deschise pentru participarea Republicii Moldova, în conformitate cu prevederile stabilite în Protocolul I al Acordului de Asociere.

ZONA DE LIBER SCHIMB APROFUNDAT
ȘI CUPRINZĂTOR

Titlul V al Acordului de Asociere, cuprinzînd 15 capitole, 20 de anexe și 2 protocoale, este dedicat comerțului și accesului reciproc al mărfurilor pe piețele Republicii Moldova și UE. Titlul respectiv stabilește constituirea, în mod progresiv, a zonei de comerț liber, dar de fapt, a Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC)⁸, pe parcursul unei perioade de tranziție cu durata de cel mult zece ani, începînd cu data intrării în vigoare a Acordului de Asociere, în conformitate cu Articolul XXIV al Acordului General pentru Tarife și Comerț 1994 (GATT 1994), care prevede, printre altele, dreptul statelor semnatare de a participa la instituirea zonelor de comerț liber, avînd în vedere următoarele:

- prin zonă de comerț liber se înțelege un grup de două sau mai multe teritorii vamale, între care taxele vamale sau alte reglementări de comerț restrictive sînt eliminate pentru cea mai mare parte a comerțului cu produse originale din teritoriile constitutive al zonei de comerț liber;
- în cazul unei zone de comerț liber, taxele vamale sau alte reglementări de comerț, menținute în fiecare din teritoriile constitutive și aplicabile în comerțul Părților contractante neincluse într-o astfel de zonă sau neparticipante la un astfel de acord, la formarea unei astfel de zone de

⁸ Echivalentul englezesc utilizat frecvent este DCFTA – *Deep and Comprehensive Free Trade Areas*.

comerț liber, nu vor fi mai mari sau mai restrictive decât taxele vamale sau alte reglementări de comerț corespunzătoare care au existat în aceleași teritorii înainte de formarea zonei de comerț liber sau a acordului interimar, după cum este cazul (această prevedere poate fi aplicabilă în cazul Transnistriei).

Instituirea ZLSAC are menirea să devină principalul stimul al dezvoltării economice, prin ridicarea capacității Republicii Moldova la nivelul standardelor UE în domeniul comerțului internațional, atât din punct de vedere al legislației, cât și al relațiilor cu partenerii internaționali.

Accesul liber pe piață al mărfurilor

Instituirea ZLSAC are la bază înlăturarea taxelor pentru importul și exportul bunurilor, cu respectarea prevederilor Acordului GATT și ale Organizației Mondiale a Comerțului (OMG). În aceeași ordine de idei, pentru realizarea unui comerț liber, este important să se determine originea mărfurilor, acest lucru fiind necesar pentru combaterea reexportului. Măsurile respective sînt prevăzute în Protocolul II al Acordului de Asociere. Astfel, se consideră originale produsele obținute integral pe teritoriul țării unei părți contractante, cu condiționările de rigoare, și produsele obținute pe teritoriul țării unei părți contractante, dar care pot conține materiale ce nu au fost obținute integral acolo, cu condiția ca aceste materiale să fi făcut obiectul unor prelucrări și transformări suficiente în respectiva țară a părții contractante. Aceste prevederi sînt menționate în Acord.

Mărfurile care vor fi comercializate de către Republica Moldova pe piața UE trebuie să corespundă normelor indicate în nomenclatura tarifară prevăzută de Sistemul Armonizat de Denumire și Codificare a Mărfurilor. Pentru exportul din Republica Moldova, taxele vamale vor fi eliminate imediat după intrarea în vigoare a Acordului de Asociere. În același timp, Republica Moldova va avea la dispoziție de la trei pînă la șapte ani

pentru a reduce gradual taxele privind anumite grupuri de produse. Pentru importul bunurilor agricole sensibile, care pot face concurență serioasă produselor autohtone, Republica Moldova va putea menține taxele timp de pînă la zece ani, cu posibilitatea negocierii extinderii acestor termene, astfel încît producătorii moldoveni să se poată adapta la condițiile concurențiale referitoare la prețul și calitatea produselor.

Deși comerțul va deveni liber, ajustarea acestui domeniu la cele mai înalte standarde europene se va face inclusiv prin măsuri numite *anti-circumvenție*. Astfel, volumul mediu anual al importurilor din Republica Moldova în UE pentru fiecare categorie a produselor este indicat într-o *Anexă* la Acordul de Asociere. Cînd volumul de importuri al unei sau mai multor categorii de produse vor atinge 70% din volumul indicat în *Anexă*, UE va notifica Republicii Moldova despre volumul de importuri al produsului (produselor), respectiv, pentru a putea verifica și pentru a se convinge că capacitățile de producere corespund criteriilor privind originea mărfurilor. Respectiv, anexa referitoare la volumul de exporturi va putea fi modificată. Astfel volumul poate fi modificat de comun acord de Uniunea Europeană și Republica Moldova, în cadrul Comitetului de Asociere pentru Comerț, la solicitarea din partea Republicii Moldova, în scopul reflectării schimbărilor la nivelul capacității de producere și export al Republicii Moldova pentru produsul (produsele) în cauză.

Măsuri de protecție a comerțului

Pentru protecția comerțului și realizarea acestuia în cadrul prevăzut de ZLSAC, Republica Moldova și UE se vor conduce de prevederile exprese ale Acordului GATT și OMC referitoare la măsurile-standard: *antidumping*, *antisubvenții* și *salvgardare*. Măsurile de protecție nu vor fi aplicate, dacă vor afecta interesul public, iar aplicabilitatea lor, atunci cînd va fi cazul, va lua în considerație principiul afectării minime a comerțului. Astfel, măsurile *antidumping* se vor aplica la nivelul existent actualmen-

te. Măsurile de protecție vor fi adoptate în baza unor investigații de clarificare, efectuate în mod transparent.

Barierelor tehnice, standardizare, metrologie

Republica Moldova și UE vor adopta și aplica standardele, reglementările tehnice și procedurile de evaluare a conformității, așa cum prevede Acordul privind Barierele Tehnice în Calea Comerțului. Scopul urmărit este de a reduce obstacolele în fața comerțului prin consolidarea cooperării în domeniul metrologiei, standardizării și supravegherii pieței, pentru asigurarea accesului la piețele respective.

Republica Moldova va trebui să ia măsurile necesare pentru a se conforma treptat reglementărilor tehnice, standardelor, metrologiei, acreditării, evaluării conformității, sistemele corespunzătoare și sistemului de supraveghere ale pieței UE și se angajează să urmeze principiile și practicile stabilite în *acquis*-ul relevant al UE. Republica Moldova va trebui să asimileze, în mod progresiv, standardele europene ca standarde naționale și să excludă standardele naționale contradictorii. De asemenea, Republica Moldova va trebui să se conformeze cerințelor privind etichetarea și marcarea mărfurilor cu scopul evitării obstacolelor inutile în calea comerțului internațional. De aceea, în privința marcării sau etichetării obligatorii, Republica Moldova și UE au convenit următoarele: vor minimiza necesitățile lor de marcarea sau etichetare, cu excepția celor necesare pentru adoptarea *acquis*-lui, precum și pentru marcarea și etichetarea mărfurilor pentru protecția sănătății, a siguranței sau a mediului ori pentru alte scopuri de politică publică rezonabile.

Măsurile sanitare și fitosanitare

Republica Moldova va coopera cu UE în vederea facilitării comerțului cu produse de origine animală și vegetală, inclusiv cu animale și plante vii. Scopul este protejarea vieții sau sănătății oamenilor, animalelor sau plantelor prin:

- asigurarea transparenței depline în ceea ce privește măsurile de protecție;
- apropierea sistemului de reglementare al Republicii Moldova de cel al UE;
- recunoașterea stării de sănătate a animalelor și plantelor și aplicarea principiului de regionalizare;
- punerea în aplicare a acordului privind măsurile sanitare și fitosanitare (SFS).

Republica Moldova va apropia treptat legislația sanitară și fitosanitară, precum și Legea cu privire la bunăstarea animalelor de cea a UE; își va dezvolta capacitățile instituționale și administrative pînă la un nivel suficient pentru aplicarea adecvată a legislației respective; va asigura un mecanism rapid de reacție la stările de alertă anticipată pentru situațiile de urgență sanitară și fitosanitară.

Regimul vamal și facilitarea comerțului

Republica Moldova și UE își vor consolida cooperarea în sectorul vamal, pentru a facilita comerțul legitim prin perfecționarea legislației și a procedurilor relevante, a capacității administrative și prevenirea fraudelor. Legislația și reglementările cu privire la regimul vamal vor prevedea:

- adoptarea unor proceduri proporționale, transparente, previzibile, nediscriminatorii, imparțiale și aplicate în mod uniform și eficient;
- protejarea și facilitarea comerțului legitim prin aplicarea eficientă și respectarea cerințelor legislative;
- eliminarea constrîngerilor inutile sau discriminatorii asupra operatorilor economici, prevenirea fraudelor și oferirea facilităților suplimentare operatorilor economici, care au un nivel înalt de conformitate;
- aplicarea unui Document Administrativ Unic (DAU) în scopurile declarațiilor vamale;
- eficientizarea, transparentizarea și simplificarea procedurilor și practicilor vamale la hotar;

- aplicarea tehnicilor vamale moderne, inclusiv de evaluare a riscului, de control post-vămuire și metode de audit ale companiilor, în scopul de a simplifica și facilita intrarea și eliberarea bunurilor;
- reducerea costurilor și sporirea previziunii pentru operatorii economici, inclusiv întreprinderile mici și mijlocii;
- asigurarea administrării nediscriminatorii a cerințelor și procedurilor aplicabile importurilor, exporturilor și mărfurilor aflate în tranzit;
- aplicarea instrumentelor internaționale în domeniul vamal și al comerțului, inclusiv a celor elaborate de Organizația Mondială a Vămilei (OMV) etc.;
- reguli obligatorii privind clasificarea tarifelor și reguli privind originea mărfurilor;
- asigurarea în privința penalității impuse pentru încălcarea regulamentelor vamale sau a cerințelor procedurale, care trebuie să fie proporționale și nediscriminatorii, iar aplicarea acestora să nu provoace blocaje neîntemeiate și nejustificate etc.;
- aplicarea regulilor și definițiilor privind tranzitul, stabilite în dispozițiile OMC;
- stabilirea unei perioade de timp rezonabile între publicarea prevederilor noi sau modificate și intrarea lor în vigoare;
- interzicerea redevențelor (plăți fixe achitate periodic) și taxelor administrative cu efect echivalent cu cel al redevențelor și taxelor la import și export. Acestea vor putea fi impuse doar pentru serviciile prestate la cererea declarantului în afara condițiilor normale de lucru, orelor de funcționare și în alte locuri decât cele menționate în regulamentele vamale, precum și pentru orice formalitate în legătură cu astfel de servicii, necesare pentru efectuarea importului sau exportului;

- evaluarea vamală a mărfurilor în comerțul dintre Republica Moldova și UE, în corespundere cu prevederile Acordului GATT și OMC etc.

Armonizarea legislației Republicii Moldova cu cea a UE în domeniul vamal va dura patru ani și se va efectua în conformitate cu 4 regulamente ale Consiliului European, referitoare la: legislația și procedurile vamale; procedurile de tranzit; scutirile de taxe vamale; aplicarea în vamă a drepturilor de proprietate intelectuală.

Prestarea serviciilor și comerțul electronic

Republica Moldova și UE vor liberaliza progresiv și reciproc comerțul cu servicii și cooperarea în domeniul comerțului electronic. Deși Acordul de Asociere nu prevede reglementări referitoare la persoanele fizice care vor solicita accesul pe piața forței de muncă dintr-o țară a unei Părți semnatare și nici măsuri cu privire la acordarea de cetățenie, reședință sau angajarea în câmpul muncii pe o bază permanentă, totuși Acordul stipulează necesitatea de a se evita adoptarea unor măsuri ce ar putea anula sau diminua avantajele care revin Părților semnatare în domeniul prestării serviciilor, cu limitările de rigoare prevăzute de Acord. Republica Moldova și UE vor permite prestarea reciprocă pe piețele lor a serviciilor de telecomunicație, financiare, de transport, poștale etc., în conformitate cu standardele UE, astfel încât Republica Moldova să poată să-și îmbunătățească legislația și reglementările pentru prestatorii de servicii și investitori.

Circulația de capital, plățile curente

Republica Moldova și UE vor autoriza orice plăți sau transferuri între Părți din contul curent al balanței de plăți în monedă liber convertibilă, în conformitate cu prevederile Acordului Fondului Monetar Internațional (FMI). Părțile semnatare ale Acordului vor asigura libera circulație de capital, care se referă la investițiile directe, inclusiv la achiziționarea de bunuri imobiliare, efectuată în conformitate cu legile țării-gazdă, investițiile

efectuate în conformitate cu prevederile articolelor referitoare la comerțul cu servicii și comerțul electronic. În termen de patru ani, Republica Moldova va crea condițiile necesare pentru aplicarea progresivă a normelor UE privind libera circulație a capitalurilor.

Achizițiile publice

Republica Moldova și UE vor promova accesul reciproc la piețele de achiziții publice pe baza principiului de tratament național la nivel național, regional și local pentru contractele publice și concesiunile din sectorul public, precum și din sectorul de servicii publice. Abordarea comună ține de recunoașterea contribuției ofertelor transparente, nondiscriminatorii, competitive și deschise pentru dezvoltarea economică sustenabilă, unul dintre obiective fiind deschiderea eficientă, reciprocă și graduală a piețelor de achiziții publice. În acest sens, Republica Moldova va realiza reforma instituțională, care va prevedea instituirea:

- unui organism executiv, responsabil cu politica economică la nivelul administrației publice centrale, care să asigure o politică coerentă în toate domeniile conexe achizițiilor publice;
- unui organism imparțial și independent, responsabil cu examinarea/ revizuirea deciziilor adoptate de autoritățile sau entitățile contractante în procesul de atribuire a contractelor.

Republica Moldova și UE vor asigura publicarea tuturor anunțurilor de intenție referitoare la contractele de achiziție publică în mijloacele media adecvate, într-o manieră suficientă, pentru a permite pieței să fie deschisă pentru concurență. Astfel orice agent economic interesat va avea acces adecvat la informațiile privind achizițiile intenționate înainte de atribuirea contractelor și va putea să-și exprime interesul pentru obținerea contractelor. Se vor da publicării cel puțin detaliile de bază ale contractului ce va fi atribuit, criteriile pentru selectarea cali-

tativă, metoda de atribuire, criteriile de atribuire a contractului și orice alte informații adiționale de care au nevoie agenții economici, pentru a adopta decizia privind eventuala exprimare a interesului în obținerea contractului în cauză. Toate contractele vor fi atribuite ținându-se cont de respectarea unor proceduri transparente și imparțiale, care previn practicile de corupție. Imparțialitatea va fi asigurată, în particular, prin descrierea nondiscriminatorie a obiectului contractului, asigurarea accesului egal pentru toți agenții economici, prin termene-limită adecvate și metode de abordare transparente și obiective. Oricărei persoane, care a avut interesul să obțină un anumit contract și căreia i-au fost sau riscă să-i fie aduse pagube de pe urma unei pretense încălcări, îi va fi garantat dreptul să solicite protecție juridică eficace și imparțială împotriva oricărei decizii adoptate de entitatea contractantă cu referință la atribuirea contractului vizat. Deciziile adoptate în cursul și la sfârșitul unei asemenea proceduri de reexaminare vor fi făcute publice într-un mod desfășurat pentru a informa toți agenții economici interesați.

Republica Moldova va asimila *acquis*-ul comunitar în domeniul achizițiilor publice, referitoare la: procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de bunuri și de servicii; procedurile de atribuire a contractelor de achiziții în următoarele sectoare – apă, energie, transport, servicii poștale.

Proprietatea intelectuală

Republica Moldova și UE vor încuraja facilitarea producției și comercializarea produselor inovatoare și creative pe teritoriile lor, dar și atingerea unui nivel adecvat și efectiv de protecție și de punere în aplicare a drepturilor de proprietate intelectuală. În acest scop, vor fi aplicate prevederile tratatelor internaționale care reglementează proprietatea intelectuală și la care acestea sînt părți, inclusiv ale Acordului OMC privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț (denumit „Acordul TRIPS”). Acordul de Asociere expune detaliat întreg instrumentarul de protejare a drepturilor de autor și modalita-

tea de aplicare a acestuia, scopul principal fiind combaterea fenomenului de comercializare a produselor contrafăcute. Un loc aparte îl ocupă protecția Mărcilor Comerciale și Indicațiilor Geografice, Republica Moldova obținând un instrument eficient pentru a-și proteja produsele recunoscute pentru calitățile lor, dar și pentru denumirile geografice. Acordul de Asociere prevede că acordul încheiat între Republica Moldova și UE, pe 1 aprilie 2013, privind Indicațiile Geografice, va putea fi revăzut și completat cu noi indicații geografice.

Concurența

Republica Moldova și UE vor promova concurența liberă și nedenaturată în relațiile lor de comerț, recunoscând că practicile de afaceri anticompetitive au potențialul de a denatura funcționarea adecvată a piețelor și de a submina beneficiile liberalizării comerțului. Deși Părțile semnatare vor putea și în continuare să mențină monopoluri de stat, întreprinderi publice sau să confere întreprinderilor drepturi speciale sau exclusive, în conformitate cu legile lor respective, în privința lor vor fi aplicate pe deplin legile privind concurența. În acest scop, pentru protejarea și promovarea concurenței va fi:

- perfecționată legislația cu privire la concurență, care abordează în mod efectiv acordurile anticoncurențiale, practicile concertate și comportamentul anticoncurențial unilateral al întreprinderilor cu putere dominantă pe piață și care asigură controlul efectiv al concentrărilor;
- consolidată, din punct de vedere operațional, autoritatea independentă – Consiliul Concurenței – cu resurse umane și financiare adecvate, pentru a aplica eficient legile cu privire la concurență;
- aplicată în mod adecvat, transparent și nediscriminatoriu, legislația cu privire la concurență, respectându-se principiile echității procedurale și drepturile la apărare ale întreprinderilor vizate.

Ajutorul de stat acordat de Republica Moldova sau de UE, care denaturează sau amenință să denatureze concurența prin favorizarea anumitor întreprinderi sau producerii anumitor produse și servicii ce afectează comerțul dintre Părți, nu va fi admis. În acest sens, va fi îmbunătățită legislația privind activitatea autorității independente – Consiliul Concurenței, din punct de vedere operațional, cu competențe de autorizare a schemelor ajutorului de stat și măsurilor individuale de acordare a ajutoarelor de stat, precum și cu competențe de a dispune recuperarea ajutorului de stat care a fost acordat în mod nelegitim.

Comerțul cu energia

Republica Moldova și UE vor coopera în domeniul energetic, pornind de la stabilirea unor definiții și reguli fără echivocuri în privința costului, infrastructurii energetice, transportului, tranzitului și a utilizării neautorizate a agenților energetici. Acordul de Asociere reconfirmă că, în conformitate cu Protocolul de Aderare a Republicii Moldova la Comunitatea Energetică, prețul de livrare a gazelor și electricității pentru consumatorii necasnici va fi determinat doar de cerere și ofertă. Excepția de la acest principiu va fi permisă doar în interesul economic general, iar „prețul reglementat” pentru furnizori va fi impus în interesul consumatorilor necasnici, doar în situația când ultimii nu vor fi în stare să convină cu un furnizor asupra unui preț pentru energia electrică sau pentru gazul natural, care este mai mic sau egal cu prețul reglementat pentru gazul natural sau electricitate. Astfel, consumatorii necasnici vor avea dreptul să încheie un contract de furnizare a electricității sau gazului natural cu un furnizor în condițiile și obligațiile de preț reglementat. Această impunere va fi făcută într-o manieră transparentă, nediscriminatorie, verificabilă și pe o durată limitată, fiind asigurată garanția egalității accesului pentru alte întreprinderi la consumatori, pornindu-se de la interesul economic general. În cazul în care se va recurge la reglementarea prețului pentru gazul natural și electricitate, va trebui să fie publicată obligatoriu metodologia

de calculare a prețului reglementat înainte de intrarea în vigoare a prețului reglementat.

Acordul interzice prețul dual de stabilire a costurilor pentru agenții energetici pe piața internă și pentru export. În acest sens, autoritățile care se ocupă de reglementarea prețurilor în domeniul energetic din Republica Moldova și UE nu vor adopta sau menține o măsură care rezultă dintr-un preț mai înalt pentru exporturile de produse energetice pentru cealaltă Parte, decât prețul perceput pentru astfel de produse atunci când acestea sînt destinate pentru consumul intern. În privința tranzitului agenților energetici, Părțile vor întreprinde măsurile necesare pentru efectuarea acestuia în conformitate cu prevederile Acordului GATT și ale Tratatului privind Carta Energiei, care sînt parte a Acordului de Asociere.

Transportul de electricitate și gaz către utilizatori, accesul părților terțe la infrastructura fixă se vor efectua în conformitate cu legislația adoptată în cadrul Tratatului Comunității Energetice. În același timp, vor fi luate măsurile necesare pentru a nu admite extragerea și utilizarea neautorizată a produselor energetice din volumul tranzitat.

Transparența

Republica Moldova și UE consideră că domeniul cooperării comerciale este unul foarte important în relațiile bilaterale și recunosc că reglementările în domeniul respectiv trebuie să fie clare, fără echivocuri și previzibile pentru operatorii economici, care ar putea conta în activitatea lor pe principiile securității juridice și proporționalității. Republica Moldova și UE au convenit că „măsurile de aplicare generală”, adică legile, reglementele, hotărârile judecătorești, procedurile și hotărârile administrative să fie rapid publicate, pentru a fi ușor disponibile în sursele de informare oficiale, inclusiv în cele electronice, astfel încît să permită oricărei persoane să se familiarizeze cu acestea. De asemenea, reglementările trebuie să ofere explicații referitoare la scopurile urmărite și motivele care au stat la baza emite-

rii acestora. Publicarea lor trebuie să aibă loc în timp util, astfel încât, între momentul publicării și intrarea în vigoare a documentelor, cei interesați să poată să se informeze pentru a reacționa adecvat prin intermediul întrebărilor și comentariilor, care să poată fi luate în considerare de emitenți, ca aceștia să poată adopta deciziile pe care le consideră necesare. Procedurile judiciare în tribunale și în instanțele de arbitraj sau administrative trebuie să fie prompte, accesibile pentru cei interesați, iar revizuirile – adecvate, atunci când va fi cazul.

Comerțul și dezvoltarea durabilă

Republica Moldova și UE vor coopera în domeniul comerțului și dezvoltării durabile, având în vedere necesitatea promovării și dezvoltarea comerțului internațional în așa mod, încât să contribuie la realizarea obiectivului de dezvoltare durabilă, pentru bunăstarea generațiilor actuale și viitoare, și pentru a asigura integrarea și reflectarea acestui obiectiv la toate nivelele relațiilor lor de comerț. Dezvoltarea durabilă are la bază dezvoltarea economică, socială și protecția mediului înconjurător, care constituie pilonii interdependenți ai acesteia și se sprijină pe:

- Agenda 21, adoptată la Conferința Organizației Națiunilor Unite cu privire la mediu și dezvoltare din 1992;
- Declarația Organizației Internaționale a Muncii (OIM) privind principiile și drepturile fundamentale la locul de muncă din 1998;
- Planul de Implementare de la Johannesburg privind dezvoltarea durabilă din 2002;
- Declarația ministerială a Consiliului Economic și Social al ONU privind ocuparea deplină și productivă a forței de muncă și asigurarea unui loc de muncă decent pentru toți din 2006;
- Declarația OIM privind justiția socială pentru o globalizare echitabilă din 2008.

Având în vedere dezvoltarea durabilă, Republica Moldova și UE vor întreprinde următoarele acțiuni:

- vor depune eforturi pentru a asigura ca legile și politicile promovate să încurajeze nivele înalte de protecție a mediului și a muncii;
- vor promova dezvoltarea comerțului internațional în așa mod, încât acesta să ducă la ocuparea deplină și productivă a forței de muncă și la asigurarea unor condiții decente de muncă pentru toți, recunoscând libertatea de asociere și dreptul la negocieri colective;
- vor elimina toate formele de discriminare la încadrarea în câmpul muncii, în cazul prestării unei munci forțate sau obligatorii, în special, a muncii copiilor;
- vor promova conservarea și utilizarea durabilă a pădurilor și a diversității biologice drept element-cheie pentru realizarea unei dezvoltări durabile etc.

Soluționarea litigiilor

Republica Moldova și UE vor stabili un mecanism efectiv și eficient de evitare și soluționare a litigiilor dintre părți privind interpretarea și aplicarea Titlului V al Acordului de Asociere, dedicat ZLSAC, pentru a ajunge la soluții acceptate de ambele părți. Eventualele litigii vor fi soluționate prin consultări, cu bună-credință. Consultările se vor desfășura în termen de treizeci de zile din data în care a fost recepționată solicitarea. Pe chestiuni de urgență, consultările se vor desfășura în termen de 15 zile. De asemenea, Părțile semnatare ale Acordului de Asociere vor putea solicita inițierea unei proceduri de mediere referitoare la orice măsură care afectează în mod advers comerțul sau investițiile reciproce. În cazurile în care nu se va reuși soluționarea litigiilor prin intermediul consultărilor, se va solicita crearea unei comisii de arbitraj în termen de zece zile de la solicitare. Comisia de arbitraj va hotărî în ceea ce privește urgența examinării cauzelor. De exemplu, litigiile în domeniul energetic vor fi considerate urgente în cazurile de întrerupere deplină sau parțială a oricărui transport de gaze naturale, petrol sau energie electrică sau în cazul în care există pericolul de întrerupere

a transportului acestor produse. De asemenea, Comisia de arbitraj va prezenta un raport interimar în care va constata faptele și aplicabilitatea prevederilor relevante, justificarea de bază pentru orice constatări și recomandări pe care le va face nu mai târziu de nouăzeci de zile după data instituirii Comisiei de arbitraj.

Armonizarea legislației

Este interesul Republicii Moldova să promoveze reformele de modernizare a țării, inclusiv prin armonizarea legislației cu cea europeană, adică prin asimilarea rapidă și adecvată a *acquis*-ului comunitar. În aceste scop, va fi menținut un dialog permanent cu UE, care va evalua procesul de armonizare. În acest sens, la cererea UE și în scopul desfășurării unor discuții eficiente pe această temă, Republica Moldova va prezenta Comisiei de Asociere pentru Comerț sau unuia din subcomitetele acesteia, după caz, informația în formă scrisă cu privire la progresul realizat în armonizarea și implementarea efectivă și aplicarea legislației naționale armonizate cu cea a UE. În plus, ca parte a procesului de armonizare, Republica Moldova va retrage prevederile din legislația sa națională sau va abroga practicile naționale care sînt incompatibile cu legislația UE sau cu legislația sa națională armonizată la legislația Uniunii în domeniile legate de comerț reglementate în Titlul V al Acordului de Asociere. UE va evalua nu doar armonizarea legislației naționale cu cea europeană de către Republica Moldova, dar și gradul de implementare și aplicarea adecvată și efectivă a legislației. Evoluția procesului de armonizare a legislației RM la cea a UE va include:

- implementarea de către Republica Moldova a legislației naționale, armonizată cu cea europeană, referitoare la comerț;
- Republica Moldova se va abține de la orice acțiune care ar submina obiectivul sau rezultatul ajustării la legislația UE în temeiul Titlului V al Acordului de Asociere;
- UE va informa Republica Moldova despre orice propuneri finale ale Comisiei de a adopta sau modifica legislația

UE, relevantă cu obligațiile de armonizare care îi revin Republicii Moldova;

- Republica Moldova va informa Uniunea Europeană despre propunerile și măsurile legislative, inclusiv despre practicile interne care pot afecta realizarea obiectivelor sale etc.

Asistența financiară

În cadrul Acordului de Asociere, Republica Moldova va beneficia de asistență financiară prin intermediul mecanismelor și instrumentelor de finanțare relevante ale UE. De asemenea, Republica Moldova va putea beneficia de împrumuturi de la Banca Europeană de Investiții (BEI), Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și alte instituții financiare internaționale. Domeniile prioritare și volumul asistenței financiare europene vor fi convenite *în programe de acțiuni anuale* bazate pe cadre multianuale, care vor reflecta prioritățile de politici convenite. Resursele vor fi utilizate în conformitate cu scopurile declarate cu bună-credință.

Republica Moldova și UE vor lua măsuri eficiente pentru prevenirea și combaterea fraudei, corupției și a altor activități ilegale, printre altele, prin mijloace de asistență administrativă reciprocă și asistență judiciară reciprocă în domeniile care cad sub incidența Acordului de Asociere. Autoritățile Republicii Moldova vor asigura cercetarea și urmărirea penală a cazurilor suspectate și reale de fraudă, corupție sau alte abateri, inclusiv conflict de interese, care se vor constata în urma controalelor realizate la nivel național.

Inspectorii Comisiei Europene vor efectua controale și audite documentare sau la fața locului, în spațiile oricărei entități care gestionează fonduri ale UE sau ia parte la utilizarea acestor fonduri, precum și în spațiile subcontractanților acestora din Republica Moldova. Curtea de Conturi Europeană va avea dreptul să examineze dacă toate cheltuielile legate de utilizarea fondurilor UE au fost efectuate în mod legal, cu respectarea pro-

cedurilor, și au fost bine administrate. Comisia Europeană va putea impune măsuri și sancțiuni administrative, iar autoritățile Republicii Moldova vor lua măsuri corespunzătoare în vederea recuperării fondurilor UE plătite în mod necuvenit, dacă va fi cazul.

Principiile fundamentale ale Uniunii Economice Eurasiatice

Ideea creării Uniunii Economice Eurasiatice (UEE), ca platformă de atragere într-un megaproiect integraționist a fostelor republici sovietice, a fost lansată de Președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, în octombrie 2011, odată cu publicarea în ziarul *Izvestia* din 5 octombrie 2011 a articolului *Noi propunem un model de integrare supranațională*. Tezele de bază ale proiectului sînt următoarele:

- Uniunea Economică Eurasiatică se va constitui ca unul dintre polii unei lumi multipolare și va fi, totodată, o punte între Uniunea Europeană și regiunea dinamică a Pacificului.
- La baza UEE, ca parte a Europei Mari, vor sta principii și valori universale de integrare – libertatea, democrația, concurența liberă în economie, astfel încît participanții la proiectul UEE să se integreze mai repede în Europa.
- Etapele integraționiste prevăd trecerea de la CSI la Uniunea Vamală, Spațiul Economic Unic, pentru a ajunge la UEE cu 165 de milioane de consumatori, cu o legislație unificată și cu asigurarea libertății circulației libere a capitalului, serviciilor, forței de muncă.
- Instituțiile supranaționale ale UEE vor avea menirea să asigure reguli comune în domeniile economiei, concurenței, reglementărilor tehnice în agricultură, transport etc.

- Politicile migraționiste vor avea la bază cele mai bune practici ale zonei Schengen.
- Crearea și dezvoltarea UEE va avea, la o anumită etapă, drept sarcină crearea unei zone de comerț liber cu UE etc.

Așadar, planul președintelui Vladimir Putin era să adapteze principiile pe care a fost constituită UE la condițiile spațiului postsovietic. Din start, au existat semne de întrebare în privința aplicabilității principiilor UE pentru crearea UEE. Totuși partea atractivă a ofertei președintelui Putin a fost legată de posibilitatea explorării unui potențial economic bazat pe resursele Rusiei.

Crearea Uniunii Economice Eurasiatice

Pe 29 mai 2014, președinții Rusiei, Belarusului și Kazahstanului au semnat acordul de constituire a Uniunii Economice Eurasiatice (UEE), care va intra în vigoare pe 1 ianuarie 2015. În document se menționează că scopul principal urmărit de țările semnatare este: asigurarea libertății circulației bunurilor, serviciilor, capitalului și a forței de muncă; coordonarea politicilor economice între statele semnatare. Documentul și anexele lui reproduc preponderent conținutul unor documente adoptate anterior de către statele semnatare. Din cele patru titluri ale acordului, Titlul II și III, care conțin mai mult de jumătate din cele 118 articole ale documentului, sînt pur și simplu reproduse din Acordul privind Uniunea Vamală (UV) din 2009 și Acordul privind Spațiul Economic Unic (SEU) din 2011. Titlul I al Acordului este dedicat formării unor instituții noi, care, la o lectură mai atentă, se dovedesc a fi, de fapt, cele vechi, dar cu titulaturi noi. Astfel, au fost reconstituite Consiliul Suprem la nivelul șefilor de state, Consiliul interguvernamental la nivelul șefilor de guverne și Judecătoria UEE. Comisia Economică Eurasiatică rămîne organul executiv principal al UEE. Doar în Titlul IV, dedicat perioadei de tranziție, se regăsesc prevederi referitoare la procesul de integrare din cadrul UEE. Potrivit Titlului IV, cele

mai sensibile probleme, referitoare la comerțul cu hidrocarburi și cooperarea în sfera financiară în spațiul UEE, vor fi înlăturate către 2025. În privința înlăturării barierelor tarifare și netarifare în domeniul electroenergetic, se prevede că problemele ar trebui rezolvate către 2019. Singura problemă care urmează să fie soluționată relativ rapid ține de eliminarea, către 1 iulie 2016, a barierelor în comerțul cu produse farmaceutice și echipament medical.

Este de remarcat că aceste prevederi, dedicate perioadei de tranziție, cu excepția creării către 2025 a unui megaregulator financiar în Astana, se referă la circulația mărfurilor și a unei piețe comune de mărfuri, adică se referă la faza Uniunii Vamale și are foarte puțin în comun cu pretenția anunțată de creare a unei Uniuni Economice. Nu încapе îndoială că procesele integraționale sînt necesare și utile, întrucît orice barieră comercială generează pierderi de resurse și micșorează cererea pe piața de desfacere, iar înlăturarea barierelor, dimpotrivă, stimulează cererea, deci și producerea, dar mai ales concurența, și, în consecință, duce la crearea unor noi locuri de muncă.

De fapt, constituirea recentă a UEE nu a adus foarte multe schimbări în relațiile Rusiei, Belarusului și Kazahstanului. O realizare autentică este doar cea referitoare la introducerea tarifelor vamale comune în raport cu alte state și comunități de state. Tarife de import între cele trei state, practic, nu existau încă de la constituirea Comunității Statelor Independente în 1992. Era important ca în cadrul Uniunii Vamale să fie eliminate barierele netarifare în comerțul dintre cele trei state, legate de: standardele tehnice; recunoașterea reciprocă a normelor sanitare; reglementarea cotelor de intrare pe piață etc. În acest sens, ca să înțelegem mai bine cît de importantă este eliminarea barierelor netarifare, este suficient să ne amintim de recentul „război al lactatelor” dintre Rusia și Belarus, cînd un partener interzicea pătrunderea produselor altui partener pe piața internă de desfacere. Este de remarcat că, după constituirea Spațiului Economic Unic, s-a ajuns la înțelegerea promovării unor politici coordonate în dome-

niile: macroeconomic; prestarea serviciilor; subsidiile în industrie etc. Dar aceste lucruri sînt insuficiente pentru a putea vorbi despre o piață comună. Deocamdată, nu se poate vorbi nici despre libera circulație a mărfurilor, cel puțin atîta timp cît nu vor fi eliminate toate barierele netarifare. De aceea, pînă se va ajunge, în perspectivă, la formarea pieței unice a serviciilor, va trebui să fie înlăturate toate barierele în calea pieței unice a mărfurilor. Așadar, se va putea vorbi despre o Uniune Economică Eurasiatică într-o perspectivă mai îndepărtată, după ce, într-o manieră consecventă, va fi formată o piață unică a mărfurilor, apoi o piață unică a serviciilor și, în definitiv, o adevărată uniune economică, în care, realmente, vor exista cele patru libertăți economice referitoare la libera circulație a mărfurilor, serviciilor, capitalului și a forței de muncă.

Este foarte important că înlăturarea treptată a barierelor economice va provoca redistribuirea resurselor în interiorul UEE. În acest sens, există o problemă destul de presantă legată de faptul că în afara acordurilor referitoare la Uniunea Vamală, Spațiul Economic Unic și Uniunea Economică Eurasiatică, există acorduri bilaterale între Rusia și Belarus în privința exportului petrolului și gazului rusesc pe piața Belarusului, fără tarife vamale, adică la un preț mult sub cel de piață. Prelucrarea petrolului la rafinăriile din Belarus și exportul produselor respective a fost, de-a lungul anilor, piatra de poticnire în relațiile dintre cele două țări. Din acest gen de relații, Belarus avea un câștig anual de aproximativ 10 miliarde de dolari americani, dintre care 4 miliarde erau transferate Rusiei în calitate de compensații bugetare pentru preferințele oferite. Cele 6 miliarde de dolari americani erau considerate de către Rusia drept suport economic anual pentru Belarus, suport echivalent cu aproximativ 10% din PIB-ul acestei țări. Aceasta este explicația bunăstării relative a Belarusului și a relațiilor speciale dintre cele două state. Problema este că autoritățile belaruse vor o recompensă și mai mare pentru aderarea la UEE, și anume, ca Rusia să renunțe și la cele 4 miliarde, invocate mai sus, transferate pentru

compensații bugetului Rusiei. De dragul semnării, pe 29 mai 2014, a acordului privind UEE, autoritățile Rusiei au renunțat la soluționarea explicită a acestei probleme, acceptînd ca în 2015 Belarusul să compenseze bugetului Rusiei 2 miliarde de dolari americani, adică doar 50% din ceea ce compensa anterior, iar din 2016 să nu mai compenseze nimic. Așadar, prețul pe care urmează să-l achite Rusia Belarusului pentru constituirea UEE va fi de 10 miliarde de dolari americani anual, ceea ce va reprezenta aproximativ 15% din PIB-ul acestei țări.

Acest exemplu este foarte important pentru înțelegerea relațiilor din interiorul UEE. Vorba e că celălalt partener – Kazahstanul – este, la fel ca Rusia, foarte bogat în zăcăminte de hidrocarburi, de aceea nu a reacționat la cerințele Belarusului față de Rusia, precum nu a recurs nici la condiționările de semnare a acordului UEE. În eventualitatea aderării la UEE a altor state din spațiul CSI, însă, vor apărea întrebări referitoare la tratamentul preferențial pentru Belarus. Ceea ce va ridica probleme mari pentru stabilitatea eventualei UEE lărgite. În acest sens, este edificator exemplul lansării, în 2003, în cadrul summitului CSI de la Ialta, a discuțiilor privind constituirea Spațiului Economic Unic și comerțul liber, fără bariere tarifare și netarifare, cu hidrocarburi în cadrul CSI. Atunci, Rusia s-a împotrivit inițiativei Ucrainei, în sensul celor expuse mai sus. Drept răspuns, Ucraina, Moldova și alte state din CSI au îmbrățișat vectorul integrării europene, întrucît o concurență economică sănătoasă în spațiul CSI era imposibilă din cauza diferenței foarte mari a prețurilor la agenții energetici în țările bogate în hidrocarburi și în cele care nu dispun de aceste resurse.

Reacția Rusiei față de asocierea Republicii Moldova și Ucrainei la UE

Autoritățile Federației Ruse au reacționat negativ la intențiile țărilor din Parteneriatul Estic de a semna acordurile de asociere cu UE. Cu cîteva luni înainte de semnarea de către Ucraina și parafarea acordurilor de asociere de către Republica Moldova

și Armenia, în cadrul summitului de la Vilnius, Federația Rusă a impus embargouri comerciale Ucrainei și Republicii Moldova, pe de o parte, convingînd Armenia, pe de altă parte, să renunțe la asocierea cu UE printr-o ofertă de protecție în fața Azerbaidjanului, cu care Rusia tocmai încheiase o înțelegere de vânzare a armamentului. Embargourile Rusiei impuse Republicii Moldova și Ucrainei au fost motivate de temerile Rusiei că produsele europene, de calitate înaltă și la preț redus, ar putea pătrunde pe piețele celor două țări în baza liberului schimb, iar apoi, în baza aceluiași regim de liber schimb, ar putea pătrunde pe piața Rusiei, prejudiciindu-i interesele economico-comerciale.

Această argumentare este defectuoasă, fiindcă, la fel cum UE dispune de mecanisme de verificare a originalității produselor importante pe piața europeană, fără a recurge la impunerea embargourilor, și Rusia dispune de aceleași mecanisme de verificare. Aceste argumente au fost suficiente pentru ca, după semnarea, pe 27 iunie 2014, a acordurilor de asociere europeană, Rusia să-și schimbe puțin mesajul, anunțînd că va renunța la regimul de liber schimb cu Republica Moldova și Ucraina, introducînd taxe de import echivalente pentru statele care nu sînt parte la acordul de liber schimb din cadrul CSI. În principiu, Rusia poate proceda astfel în conformitate cu Anexa nr. 6 a Acordului privind zona de comerț liber din spațiul CSI. Reglementările referitoare la originea mărfurilor prevăd că acestea sînt autentice, chiar dacă conțin componente de import. Numai în cazurile în care mărfurile au suferit o prelucrare adăugătoare suficientă pe teritoriul respectiv, pot să-și schimbe clasificarea. Adică li s-au atribuit o valoare adăugată substanțială sau, să zicem, un produs din domeniul farmaceutic nu conține materiale de import din UE ce depășesc mai mult de 5% din costul final al produsului exportat pe piața rusă.

Revenind la anexa invocată, se cere de remarcat că ea se referă la situații concrete. De exemplu, dacă după semnarea acordurilor de asociere cu UE, Ucraina și Republica Moldova ar începe să exporte în Rusia cantități mult mai mari de produse

care ar pune în pericol industria Uniunii Vamale. Mai mult, renunțarea Rusiei la regimul de comerț liber cu Ucraina și Moldova ar trebui să aibă loc doar după mai multe consultări, care să clarifice situația și să permită identificarea pericolelor reale pentru industria Uniunii Vamale. Problema e că astfel de pericole nu numai că nu există, ci, dimpotrivă, sînt excluse, cel puțin pentru o anumită perioadă, ca urmare a embargourilor impuse de Rusia. Acestea din urmă au dus la diminuarea semnificativă a exporturilor de mărfuri moldovenești și ucrainești pe piața rusească. Iar în cazul Ucrainei, există pericole de altă natură – Rusia nu poate primi produsele industriale ucrainești de care are stringentă nevoie.

Trebuie menționat faptul că problemele iscate sînt de natură politică, și nu comercială. Asta ne-o demonstrează chiar statistica comercială din ultimii ani, care arată că argumentele și temerile invocate de Federația Rusă sînt exagerate. De exemplu, tarifele pentru produsele europene pe piața ucraineană sînt în mediu cu 10-15% mai mici decît pe piața Uniunii Vamale: peștele, produsele farmaceutice, echipamentele pentru căile ferate sînt importate din UE în Ucraina, fără aplicarea tarifelor vamale, iar în cazul UV, acestea sînt de 15-20%; pentru produsele lactate Ucraina aplică tarife de 10%, iar UV – de 15-20%; pentru autoturisme Ucraina aplică tarife de 10%, iar UV – de 25%. Cu toate acestea, nu au fost semnalate probleme cu reexportul din Ucraina a acestor bunuri pe piața rusească. Există și exemple ce denotă că reexportul nu se practică nici în sens invers, chiar dacă produsele cerealiere se importă în Rusia cu un tarif de 10%, iar în Ucraina – cu unul de 15-20%. Așadar, experții ruși ajung la concluzia că semnarea acordurilor de asociere cu UE de către Ucraina și Republica Moldova nu comportă niciun fel de riscuri pentru Rusia.

În plus, o eventuală introducere a unor tarife vamale față de Ucraina sau Moldova nu se face doar la dorința Rusiei, ci trebuie să fie coordonată cu Belarus și Kazahstan, urmînd a fi adoptată o decizie consensuală, fiindcă aceasta îi va viza pe toți

partenerii Rusiei din cadrul Uniunii Vamale. Este puțin probabil ca Belarusului să-i convină introducerea tarifelor vamale pentru produsele ucrainești, întrucît piața ucrainescă este foarte importantă pentru cea belarusă, iar măsurile de răspuns din partea autorităților ucrainene vor fi iminente. Într-adevăr, schimburile comerciale dintre Belarus și Ucraina au fost de ~ 6 miliarde de dolari americani în 2013, ceea ce reprezintă, după cum am constatat deja, aproximativ 10% din PIB-ul Belarusului și doar ~3% din PIB-ul Ucrainei. De aceea, introducerea tarifelor vamale în comerțul UV cu Ucraina va aduce pierderi semnificative Belarusului, cel puțin Belarusul va avea de pierdut mai mult în relațiile sale comerciale bilaterale cu Ucraina, întrucît numai produsele petroliere exportate anual de Belarus în Ucraina valorează aproximativ 3 miliarde de dolari americani. Exemplul de mai sus este edificator și pentru Republica Moldova, fiindcă este puțin probabil ca Moldova, fiind mult mai slabă economic și cu un volum comercial mult mai mic, să fie tratată separat de Ucraina, împreună cu care a semnat Acordul de Asociere la UE.

Imediat după semnarea acordurilor de asociere cu UE de către Moldova și Ucraina, Rusia a anunțat că va începe consultări cu aceste țări. S-a argumentat deja că aceste consultări ar putea fi pretextul pentru renunțarea la comerțul liber în zona CSI, care ar afecta interesele Belarusului, care la rîndul său s-ar putea opune intențiilor Rusiei. Dar și în eventualitatea găsirii de către Rusia a unor modalități de a introduce tarife vamale pentru produsele moldovenești și ucrainești doar pe piața rusă, și nu în întreg spațiul UV. Dar lucrurile nu sînt atît de simple și inofensive. Vorba e că procedînd astfel din considerente politice, Rusia ar submina însăși ideea unei uniuni vamale, dar mai ales a Uniunii Economice Eurasiatice, care presupune o integrare profundă cu o piață comună, pentru care excepțiile cu substrat politic sînt pur și simplu periculoase. În plus, introducerea tarifelor vamale în comerțul cu Ucraina ar dăuna Rusiei, fiindcă ridicarea barierelor slăbește concurența și are consecin-

țe negative de durată. În definitiv, se poate concluziona că cel mai optimist indicator legat de constituirea Uniunii Economice Eurasiatice ar fi opunerea Belarusului și Kazahstanului față de eventualele intenții ale Rusiei de a renunța la zona de liber schimb din spațiul CSI.

Acordul de Asociere este unul dintre cele mai importante documente internaționale pe care le-a semnat vreodată Republica Moldova. Miza este foarte mare – modernizarea rapidă a țării în decurs de aproximativ 10-15 ani. Potrivit Acordului, modernizarea se va efectua conform standardelor europene prin asimilarea în proporție de ~ 70% a *acquis*-ului comunitar și, respectiv, prin implementarea prevederilor acestuia. Este vorba de un efort enorm pe care trebuie să-l facă conjugat societatea moldovenească, politicienii, deopotrivă cu cetățenii. Acest efort va trebui făcut pe fundalul existenței unui proiect de alternativă – Uniunea Vamală în cadrul Uniunii Economice Eurasiatice, care este mult mai relaxant, promițând cel puțin menținerea *statu-quo*ului pentru sfera politică și facilitarea pătrunderii produselor moldovenești pe piața UV, deocamdată, așa cum sînt ele.

Concurența pe scena politică moldovenească a celor două proiecte a contribuit la polarizarea clasei politice și, respectiv, la aprofundarea divizării societății. În aceste circumstanțe, pregătirile pentru semnarea Acordului de Asociere cu UE, pe de o parte, au fost însoțite de un șir de campanii propagandistice, iar pe de altă parte, au fost îndreptate spre subminarea eforturilor autorităților din Moldova și a celor din Europa; s-au exercitat presiuni politice pentru renunțarea sau amînarea semnării Acordului; s-a insistat asupra organizării referendumurilor locale și naționale privind necesitatea semnării Acordului de Asociere sau, în general, privind alegerea vectorului integraționist

al Republicii Moldova. Pornind de la premisa că atît cetăţenii Republicii Moldova, cît şi reprezentanţii politici ai acestora au dreptul la opinie, mai cu seamă, pe marginea unei probleme atît de complexe cum este cea examinată în ghidul de faţă, merită să fie elucidate punctele de vedere opuse asocierii Republicii Moldova cu UE şi care au ajuns să fie „rupte“, oarecum, de realitate, devenind într-un fel, mituri. Delegaţia Comisiei Europene în Republica Moldova a răspuns la cele mai multe dintre întrebările generate de aceste mituri, punînd în evidenţă atitudinea binevoitoare şi bună-credinţa UE în raport cu Republica Moldova, pe care doreşte, sincer, să o ajute în efortul ei de modernizare. Într-adevăr, ce alt interes ar putea avea UE într-o ţară cu un potenţial demografic de aproximativ 0,7% din cel al UE şi cu o economie ce constituie 0,04% din economia UE?

În acest context, răspunsurile Delegaţiei Uniunii Europene pentru Republica Moldova la temerile ce ţin mai mult de mituri, dar oarecum legitime, ale celor care au îndoieli în privinţa asocierii cu UE, sînt următoarele:

- *Suveranitatea Republicii Moldova.* Acordul de Asociere nu aduce atingere suveranităţii Moldovei în niciun fel. Dimpotrivă, acesta reafirmă obligaţiile UE faţă de suveranitatea şi integritatea teritorială a Republicii Moldova, ajutorul economic şi financiar prin intermediul ZLSAC, îmbunătăţirea guvernării publice şi economice, ce va duce la consolidarea societăţii moldoveneşti. ZLSAC respectă pe deplin suveranitatea Republicii Moldova şi în privinţa alegerii politice, inclusiv dreptul de a semna acorduri de liber schimb cu alte ţări. Moldova rămîne completamente liberă de a decide în privinţa relaţiilor comerciale cu terţe state. ZLSAC este în interesul Moldovei. Actualmente, UE este unul dintre principalii parteneri comerciali ai RM, 40% din comerţul Moldovei fiind cu UE. Este în interesul Moldovei să opteze pentru comerţul cu UE, mai puţin costisitor, şi să-l extindă. Creşterea exportului de produse moldoveneşti pe pia-

ța UE înseamnă creșterea veniturilor, deci și a economiei Moldovei. Pe de altă parte, eventuala participare a Moldovei în Uniunea Vamală, dimpotrivă, va reduce din suveranitatea statului, întrucât aceasta va duce la delegarea dezvoltării de politici comerciale unei structuri supranaționale.

- *Protecția valorilor tradiționale.* Asocierea cu UE nu pune în niciun fel în pericol cultura și valorile tradiționale moldovenești, dimpotrivă UE pledează, în mod constant, pentru diversitatea culturii europene, motto-ul Uniunii Europene fiind „Unitate prin diversitate”. Acordul de Asociere nu numai că recunoaște valorile culturale ale Republicii Moldova, dar prevede și protecția acestora, inclusiv a celor religioase. Asigurarea libertății conștiinței înseamnă că toate convingerile religioase țin de sfera privată și nu pot reprezenta un domeniu de intervenție. De aceea, fiecare cetățean este în drept să practice religia pe care o împărtășește. UE respectă diversitatea religioasă, promovând toleranța și dialogul între religii.
- *Protecția socială.* Asocierea cu UE va crea noi posibilități pentru economia Republicii Moldova, care va fi integrată cu cea a UE, reprezentând aproximativ $\frac{1}{4}$ din comerțul mondial. Studiile economice independente sugerează că impactul asocierii va fi unul pozitiv pentru creșterea numărului de locuri de muncă și a salariilor, iar Moldova va deveni mai competitivă în raport cu alte țări ale lumii. ZLSAC va face piața moldovenească mai deschisă pentru bunurile din UE. Aceasta va aduce mai mult spirit competitiv, ceea ce va duce la scăderea prețurilor. În conformitate cu studiile independente prețurile de consum vor scădea cu aproximativ 1%-1,3% pe termen scurt. Asocierea va apropia Moldova de modelul european al protecției sociale: pensiile nu numai că vor fi garantate, ci vor fi și majorate progresiv odată cu creșterea standardelor de viață. În UE pensiile sînt destul de mari (13% din PIB, în

comparație cu 9% în Federația Rusă). Acest nivel poate fi atins, fiindcă economia UE este competitivă, ceea ce permite achitarea beneficiilor sociale substanțiale pentru perioade îndelungate.

- *Protecția businessului mic și mijlociu.* UE acordă o atenție crescândă necesităților businessului mic și mijlociu în procesul constituirii ZLSAC, pentru a întări asigurarea că reformele nu vor aduce atingere businessului mic. Acest lucru este reflectat în implementarea corespunzătoare a proiectelor focalizate pe competitivitatea întreprinderilor mici și mijlocii (ÎMM) din țările vecinătății estice. Proiectul *East Invest* țintește direct în organizațiile de suport al businessului și ÎMM-urilor care au potențial de dezvoltare a cooperării reciproce și relații investiționale cu businessuri similare în UE. Foarte curînd, proiectul va intra în faza a doua. ÎMM-urile din Moldova de asemenea sînt ajutate, prin intermediul Facilităților Financiare ce oferă împrumuturi ÎMM-urilor, care altminteri ar întâmpina dificultăți în operațiunile cu băncile comerciale.
- *Exportul produselor pe piața UE și importul.* Experiența ultimului deceniu deja a dovedit că producătorii moldoveni sînt în măsură să vîndă din ce în ce mai mult pe piața Uniunii Europene. Cu atît mai mult se va întîmpla acest lucru cînd Moldova își va alinia standardele de securitate și sănătate la cele ale UE. ZLSAC va permite Moldovei să treacă organizat prin acest proces, avînd sprijin tehnic, și să dea producătorilor moldoveni acces liber pe piața UE. Respectarea standardelor sanitare va necesita un efort considerabil din partea RM, însă regulile privind producția alimentară, ca și cele pentru creșterea animalelor, vor fi introduse treptat și vor urmări creșterea securității și calității alimentelor pentru consumatori și reducerea riscurilor pentru sănătate. Micii fermieri, care nu sînt angajați în activitatea comercială, nu vor fi obligați să implementeze aceste reforme. Cei care își vînd marfa

în Moldova sau peste hotare vor beneficia de perioade de tranziție adecvate, pentru a putea ridica treptat calitatea și nivelul de securitate al produselor din sectorul respectiv. Pentru producătorii de produse alimentare, un avantaj al ZLSAC va fi creșterea veniturilor, ceea ce va spori producția agricolă. Imediat ce Acordul de Asociere va intra în vigoare, piața se va deschide asimetric, în favoarea Moldovei: exportatorii din Moldova vor avea acces imediat și deplin la piețele europene, în timp ce piața din Republica Moldova se va deschide mult mai încet la produsele din UE. Grație perioadelor lungi de tranziție în cazul produselor sensibile și sectoarelor negociate, piața din Republica Moldova se va deschide pentru produsele UE numai atunci când producția autohtonă va deveni suficient de competitivă.

- *Beneficiile și riscurile asocierii.* Acordul va aduce un șir de beneficii tangibile Republicii Moldova. Cu trecerea timpului, Acordul de Asociere va duce la îmbunătățirea considerabilă a vieții cetățenilor moldoveni, în special, prin fortificarea instituțiilor democratice, a stabilității politice, economice și instituționale, dar și printr-o economie mai puternică și prosperă. Calculele prezic o creștere economică anuală de aproximativ 5,4%. Nu există teme de îngrijorare privind eventualele dificultăți economice. Dimpotrivă, Republica Moldova va beneficia de noi oportunități comerciale și va avea un acces mai ușor la piața UE – cea mai mare din lume. Acordul va permite economiei Republicii Moldova să atingă standardele de competitivitate ale UE și, prin urmare, să-și găsească, treptat, locul său în economia mondială. Aceasta va deschide noi oportunități nu doar în spațiul comercial al UE, dar și în spațiul comercial global, având în vedere recunoașterea normelor și standardelor UE la nivel mondial. Sectoarele cele mai sensibile vor beneficia de perioade de tranziție

lungi, pentru a asigura adaptarea armonioasă a economiei Republicii Moldova la noile condiții.

- *Reforme și beneficii.* Condițiile pentru comerț cu bunuri și servicii, dar și condițiile pentru companii vor fi îmbunătățite imediat, atât pentru UE, cât și pentru Moldova, facilitând astfel comerțul și investițiile. Acest lucru este important mai ales pentru Republica Moldova, care are nevoie de investiții pentru creșterea economică. Odată cu intrarea în vigoare a ZLSAC, întreprinderile moldovenești vor avea acces imediat pe piața UE, ceea ce va face Moldova mai atractivă pentru investitorii locali și străini. Beneficiile suplimentare ale Moldovei vor depinde de reformele care vor permite țării să atingă standardele UE și să încurajeze competitivitatea, ridicând capacitatea agenților economici de a participa masiv pe piața UE. Companiile exportatoare moldovenești vor fi, probabil, printre beneficiarii imediați ai Acordului de Asociere. Dar și ceilalți cetățeni vor fi printre beneficiarii imediați ai acestui tip de asocieri, întrucât bunurile importate din UE vor fi mai ieftine. Pe termen mediu și lung, Acordul va impulsiona investițiile, va contribui la crearea unor companii noi și la modernizarea unor sectoare ale economiei prin intermediul reformelor, în promovarea cărora Moldova este asistată de UE. Standardele securității alimentare și a produselor de consum vor face mai sigură viața cetățenilor moldoveni. Vor fi create noi locuri de muncă datorită creșterii investițiilor, care vor avea un impact pozitiv asupra creșterii salariilor. Finalmente, cetățenii și afacerile vor beneficia, deopotrivă, de pe urma transparenței procesului decizional și vor putea cere socoteală despre orice problemă referitoare la implementarea Acordului de către autoritățile din RM.
- *Costul reformelor.* Studiile economice independente sugerează că semnarea ZLSAC va contribui la creșterea exporturilor Moldovei pe piața UE cu 16%, iar a impor-

turilor – cu 8%. În total, se așteaptă ca prin ZLSAC să se ajungă la o creștere economică anuală de 5,4%, dacă reformele vor fi finalizate. UE va ajuta Moldova și agenții economici la schițarea și realizarea acestor reforme, în perioada de tranziție prevăzută de Acordul de Asociere. Cifrele invocate mai sus, referitoare la prognoza creșterii economice, nu includ factorul creșterii investițiilor, care pot fi substanțiale datorită deschiderii piețelor în cadrul ZLSAC și asigurării atractivității pentru investitori. De fapt, nu este vorba de costul reformelor, ci de investiții în viitorul țării. În acest scop, UE a oferit deja, de-a lungul anilor, asistență financiară substanțială Moldovei, pentru a o ajuta în promovarea reformelor. Implementarea reformelor și a termenelor vor fi în permanență discutate în cadrul diverselor organisme instituționale ale acordului DCFTA. Eventualele probleme privind termenele vor fi negociate, găsindu-se soluții pentru remedierea situației. Să sperăm totuși că termenele au fost pe deplin considerate de către negociatorii moldoveni și că aceștia sînt realiști în privința lor, ținînd cont de constrîngerile existente.

- *Compatibilitatea ZLSAC cu alte acorduri de liber schimb.* UE nu impune niciun fel de restricții față de acordurile de liber schimb ale Moldovei cu alte țări și acest lucru nu se va schimba după intrarea în vigoare a ZLSAC. Dimpotrivă, acordul de liber schimb cu Turcia contribuie la promovarea comerțului, întrucît companiile pot integra procesele de producție și importa componente la un preț mai mic. ZLSAC va fi un alt promotor semnificativ pentru creșterea economică a Moldovei, și nu o amenințare pentru relațiile sale cu alte țări. După semnarea ZLSAC, Moldova va putea face comerț cu Rusia, Turcia și oricare altă țară cu care va intra în regim de comerț liber. Acordurile ZLSAC sînt aplicabile numai pentru relațiile dintre UE și Moldova.

- *Concurența dintre ZLSAC și Uniunea Vamală.* ZLSAC se referă la un spațiu de comerț liber, ceea ce înseamnă că comerțul Moldovei cu UE este mai simplificat (prin înlăturarea tarifelor și ajustarea normelor și standardelor). În contrast cu Uniunea Vamală, Zona de Liber Schimb nu ajustează taxele de import și export ale partenerilor și nu-i obligă să promoveze aceeași politică comercială. În consecință, în zona liberului schimb, Moldova și UE își vor păstra dreptul la alegerea suverană a politicii comerciale. Într-o uniune vamală, această suveranitate va fi cedată unei structuri supranaționale, care implementează înțelegerile uniunii vamale. Un membru al uniunii vamale nu va mai putea decide liber în privința relațiilor cu țările țări.
- *Competiția geopolitică dintre UE și Rusia.* Existența competiției geopolitice dintre UE și Rusia este un „plod” propagandistic al unor cercuri politice. Întreaga istorie a UE se rezumă la căutarea unei păci durabile, a stabilității politice și a prosperității economice. Și cetățenii Republicii Moldova ar putea beneficia foarte mult de aceste realizări în interiorul țării lor. În 2008, UE a invitat Rusia să devină un partener strategic al Parteneriatului Estic, ofertă declinată de către Rusia. Mai târziu UE a venit cu o altă ofertă – un Parteneriat pentru Modernizare Rusia–UE. Obiectivul Parteneriatului Estic este consolidarea stabilității politice și a economiilor în statele vecine ale UE, având în vedere pacea și stabilitatea durabilă pe continentul european. Până la anexarea Crimeei, ce pune în pericol direct obiectivele menționate, Rusia de asemenea proclama securitatea europeană drept unul din obiectivele sale majore.
- *Relațiile tradiționale cu Rusia.* Acordul de Asociere nu urmărește în niciun fel confruntarea dintre Republica Moldova și Rusia. Dimpotrivă, scopul documentului este promovarea stabilității și cooperării regionale. ZLSAC va

stimula economia Republicii Moldova, prin deschiderea mai multor oportunități din partea partenerilor economici ai Republicii Moldova, inclusiv din Federația Rusă. Mai mult, Acordul recunoaște și consolidează suveranitatea Republicii Moldova, deschizînd calea pentru colaborarea între regiunea transnistreană și agenții economici din ZLSAC. Acordul, de asemenea, include angajamentul UE de a ajuta Republica Moldova să suporte costurile de reintegrare, atunci cînd soluția pentru conflictul transnistrean va fi găsită prin mecanismele internaționale stabilite.

- *Exportul tradițional pe piața Rusiei.* Standardele europene nu au reprezentat vreodată obstacole pentru exportul mărfurilor în Rusia sau în vreo altă țară, așa cum demonstrează experiența amplă a companiilor europene sau a altor producători care utilizează standardele europene. Piața UE și cea a Rusiei se disting esențial una față de alta. Comerțul cu UE nu are loc din contul comerțului cu Rusia. Afacerile și legăturile comerciale se dezvoltă mai bine într-un mediu legal stabil și predictibil, ceea ce tocmai determină businessmenii să decidă unde să facă comerț. Moldova este parte din CSI, la fel ca Rusia, și poate întreține relații comerciale cu Rusia la fel ca și cu alți parteneri. Nu există rațiuni pentru împiedicarea comerțului, cînd regulile relevante sînt respectate. De aceea, nu există cauze obiective pentru care standardele europene ar crea probleme companiilor moldovenești. Întreprinderile moldovenești care exportă în Rusia pot continua să facă acest lucru și după implementarea Acordului de Asociere, cu condiția că nu vor fi împiedicate să-și desfășoare afacerile din rațiuni politice. Pe de altă parte, bunurile UE nu pot intra pe piața rusă în calitate de mărfuri moldovenești. Un simplu tranzit al unui produs european nu-l va face moldovenesc și respectiv, nu va beneficia de regim

preferențial în Rusia. Acesta este un principiu internațional pe care Rusia îl cunoaște foarte bine.

- *Accesul pe piața CSI.* Acordul, în partea referitoare la ZLSAC, este compatibil cu toate celelalte acorduri de liber schimb la care Republica Moldova este parte, din moment ce nu obligă Republica Moldova să devină membru al vreunei uniuni vamale, care ar priva Moldova de suveranitatea sa în ceea ce privește politica comercială. Acest lucru este valabil și în cazul acordului de liber schimb cu țările CSI. Prin urmare, după semnarea Acordului de Asociere cu UE, Moldova va putea să-și exporte preferențial produsele atât în UE, cât și în CSI. Mai mult, Acordul de Liber Schimb cu Turcia, care este actualmente a treia piață, după importanță, pentru exporturile moldovenești, va intra în vigoare. Finalmente, fiindcă standardele UE sînt recunoscute în întreaga lume, alte piețe importante se vor deschide automat pentru bunurile și serviciile moldovenești.
- *Perspectiva reglementării transnistrene.* Obiectivul Acordului de Asociere este angajarea în procesul de asociere politică și integrare economică pentru beneficiul întregului teritoriu, recunoscut internațional, al Republicii Moldova. UE nu a exclus Transnistria niciodată din această perspectivă. Autoritățile Transnistriei au fost invitate să se alăture procesului de negocieri, pentru a se angaja în discuții privind pregătirile practice pentru implementarea ZLSAC în cele mai bune condiții posibile, în beneficiul economic al regiunii. Pentru Transnistria, beneficiile participării la Acord vor depăși substanțial posibilele costuri ce țin de tarife. Aceste beneficii includ: creșterea accesului pe piața UE pentru produsele transnistrene (piața UE absoarbe actualmente aproximativ 45% din exporturile companiilor din regiune); micșorarea barierelor non-tarifare pe piața UE după implementarea standardelor de calitate minime; îmbunătățirea climatului de afaceri

în regiune și, drept rezultat, stimularea activității investiționale. Acordul de Asociere va fi aplicat pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Regiunea transnistreană va continua să beneficieze de actualele preferințe comerciale autonome (deschiderea asimetrică a piețelor din UE pentru produsele fabricate în regiunea transnistreană), pînă la sfîrșitul anului 2015. Din acel moment, în cazul în care condițiile nu vor permite punerea în aplicare a ZLSAC, exporturile din Transnistria în UE vor beneficia de clauza națiunii celei mai favorizate a Uniunii Europene (de exemplu, se vor aplica tarife nonpreferențiale); cu alte cuvinte, UE nu va recurge la interzicerea exporturilor pentru companiile din Transnistria.

- *Perspectiva europeană pentru Republica Moldova.* UE și Republica Moldova se vor angaja în reforme cu scopul de a aduce Moldova și guvernarea acesteia mai aproape de standardele UE. Acordul nu este încă un proces de aderare și reformele nu au complexitatea și profunzimea procesului de preaderare la UE. Reformele convenite sînt croite pentru actualul stadiu de dezvoltare a Moldovei și nu cuprind întreaga legislație a UE – este vorba doar despre părți selecte referitoare la domeniul comerțului. Aceste reforme necesită o planificare minuțioasă în timp, așa cum ele acoperă diferite aspecte ale vieții economice, iar perioadele de tranziție sînt cel mai bun instrument pentru a le promova gradual. UE recurge la astfel de abordări graduale atunci cînd statele membre au nevoie de punerea în acțiune a legislației noi, armonizată cu cea a UE. Moldova va decide singură de cît timp va avea nevoie pentru procesele de adaptare, sector cu sector. Cel mai probabil, pentru implementarea reformelor, Republica Moldova va avea la dispoziție aproximativ 10-15 ani. Deja s-au negociat diverse termene de tranziție, care variază de la sector la sector, în funcție de cadrul național legislativ existent, conținutul acestuia și dezvoltarea pieței. În ca-

zul implementării cu succes a reformelor prevăzute, Acordul de Asociere lasă căi deschise pentru noi progrese în relațiile UE – Moldova.

- *Asistența UE în promovarea reformelor.* UE a asistat Moldova în procesul reformelor de-a lungul anilor. În domeniul comerțului, susținerea reformelor a fost lansată mult înainte de a începe negocierea privind semnarea Acordului de Asociere. Asistența a început odată cu semnarea Planului de Acțiuni din cadrul Politicii Europene de Vecinătate, în februarie 2005. Reformele în domeniul comerțului au beneficiat de asistență prin intermediul unui program special – Dezvoltarea Instituțională Complexă, care a costat 41 de milioane de euro (2011-2013). Acest suport a reprezentat doar o parte a unui larg pachet de asistență pentru Moldova prin intermediul Instrumentului de Parteneriat al Politicii Europene de Vecinătate, care a înglobat 135 de milioane de euro numai în 2013. Suportul include asistența financiară, *training*-uri și activitate de consultanță pentru instituțiile administrației centrale. Asistența bilaterală din partea țărilor membre ale UE este de asemenea oferită în coordonare cu și suplimentar eforturilor Comisiei Europene. Asistența semnificativă suplimentară, dedicată în mod special implementării ZLSAC, este planificată prin intermediul noului Instrument al Politicii de Vecinătate, pentru perioada 2014-2020.
- *Motivația UE de a ajuta Moldova.* UE se asociază cu Moldova, fiindcă crede în beneficiile mari pe care le va avea Republica Moldova de pe urma modelului UE al păcii durabile, stabilității politice și de guvernare și a prosperității economice. Moldova este un partener important al UE, în pofida dimensiunilor mici ale economiei acestei țări (comerțul UE reprezintă aproximativ un sfert din comerțul global). Un studiu independent sugerează că efectele Acordului pentru UE – ținând cont de dimensiunile Moldovei și de participarea modestă în comerțul UE,

cu o pondere globală de 0,1% – vor fi ne semnificative. În contrast, Moldova ar avea de câștigat un venit de aproape 142 de milioane de euro anual, sau aproximativ 5,4% din PIB, dacă reformele vor fi duse pînă la capăt. Așadar, beneficiile Acordului de Asociere pentru Moldova depind de gradul de complexitate al reformelor care vor fi realizate.

Redactor: *Liliana Armașu*
Coperta: *Mihai Bacinschi*
Corector: *Lucia Țurcan*
Redactor tehnic: *Mihai Dimitriu*

Editura Arc
str. G. Meniuc nr. 3, Chișinău, MD 2009;
tel.: (+373 22) 73-36-19, 73-53-29; fax (+373 22) 73-36-23
e-mail: info@arc.moldnet.md; www.edituraarc.md

TIPARUL EXECUTAT LA CASA EDITORIAL-POLIGRAFICĂ „BONS OFFICES“

BONS OFFICES

STR. FEREDULUI NR. 4/6, TEL.: 0-22-50-08-95

WWW.BONS.MD, E-MAIL: ION@BONS.MD

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT este o organizație neguvernamentală, nonprofit, independentă și nepartizantă care își desfășoară activitatea în Republica Moldova începând cu ianuarie 2000.

ADEPT este un centru analitic și practic care oferă expertiză asupra proceselor electorale și democratice din Republica Moldova. Misiunea ADEPT este de a promova valorile democratice și de a susține participarea cetățenilor la toate domeniile vieții publice.

Pentru realizarea misiunii sale, ADEPT derulează următoarele programe:

- monitorizarea guvernării;
- alegeri;
- partide politice.

ADEPT, str. V. Alecsandri nr. 97
Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Tel.: (373 22) 210422, 213494, tel./ fax: (373 22) 212992
E-mail: adept@e-democracy.md
www.e-democracy.md
www.euromonitor.md

ISBN: 978-9975-61-815-1

9 789975 618151